

SİYASAL KATILMAYI ETKİLEYEN SOSYOEKONOMİK FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA- ÇANKIRI ÖRNEĞİ

Doç.Dr. Gürbüz Özdemir*

Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF

gurbuzozdemir_4@hotmail.com

ÖZET

Demokrasinin en önemli göstergelerinden birisi, halkın yönetime ve karar alma süreçlerine katılma ve onları etkileme derecesidir. Bu nedenle demokrasi ile siyasî katılma arasında olmazsa olmaz bir ilişki vardır. Bu ilişkinin en temel aktörü ise “halk”tır. Halk, siyasî katılmayı ya sistem içinde kalarak ya da sisteme karşı çıkararak gerçekleştirir. Sistem içinde kalarak gerçekleşen katılımda en etkili yöntem “seçim” ve en önemli aktör ise seçmendir. Ancak seçmenler, siyasi katılma süreçlerinde farklı tutum ve davranışlar sergileyebilmektedirler. Zira bu süreçlerde bazı faktörlerin etkisinde kalılabilmektedir. Bu faktörler, bireyin sahip olduğu ve onu çevreleyen bir kısım maddi/manevi unsurlara göre şekillenirken, aynı zamanda bireyin siyasi olan her türlü tercihini de etkileyip yönlendirebilmektedir.

Bu çalışma; bireyin siyasî katılımını etkileyen faktörlerin neler olduğunu, bunların gerçekten etkili olup olmadığını ve olan etkinin ne yönde gerçekleştiğini, Çankırı İlinde yapılan alan araştırmasıyla açıklamaya çalışmıştır. Bu amaçla, öncelikle siyasî katılma kavramı ve genel olarak bunu etkileyen faktörler ele alınmıştır. Sonrasında ise siyasî katılmayı etkileyen, cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, medeni durum ve meslek gibi sosyoekonomik değişkenlerle ilişkili olarak Çankırı İl Merkezinde yapılan çalışmanın bulguları değerlendirilmiştir. Sonuçta, buradan hareketle bir takım sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Demokrasi, Siyasî Katılma, Siyasî Tercih, Sosyoekonomik Faktörler, Çankırı.*

A STUDY ON THE SOCIOECONOMIC FACTORS AFFECTING POLITICAL PARTICIPATION-CANKIRI CASE

ABSTRACT

One of the most important indicators of democracy is the degree to which people influence processes by participating in political management and decision-making processes. Therefore, there is a mandatory relationship between democracy and the level of political participation. The main actor in this relationship is undoubtedly the people. People do participate in political processes, either by being compatible with

* Doç.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü,
gurbuzozdemir_4@hotmail.com

the system or by opposing the system. While the most effective method is elections, the most important actors are voters. However, voters can exhibit different attitudes and behaviors while participating in political processes. Because some of these factors can be influenced by these processes. These factors are shaped according to the various material/spiritual elements that the voters have and which surround them, but they can also influence and direct any political preferences.

This study explores the reasons that affect voters' participation in political processes, whether they are really effective and how the impacts occur. For this purpose, it has tried to explain the results of a field survey conducted in Cankiri province. In this context, the concept of political participation and the factors affecting it are discussed. Subsequently, the findings of the study conducted in Cankiri City Center related to socioeconomic variables such as gender, age, education, income, marital status and occupation affecting the political participation were evaluated. As a result, a number of findings have been reached.

Keywords: *Democracy, Political Participation, Political Preference, Socioeconomic Factors, Cankiri*

1. Giriş

Demokratik sistemlerde egemenliğin ve gücün gerçek sahibi “halk” olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla gücü elinde bulunduran ve karar vericileri belirleyen halktır. Siyasi iktidarlar ise halkın temsilcisidirler. Halk ile siyasi iktidar arasında ortaya çıkan her türlü ilişkide ise karşılıklılık esastır. Yani halk, siyasetten ve siyasi iktidardan etkilendiği gibi, aynı zamanda siyasî alanla ilgili başta seçim olmak üzere her türlü eyleme katılarak siyaseti etkileyebilmektedir. Demokratikleşmenin en önemli göstergesi de, halkın bu ilişki içerisinde karar alma süreçlerine katılabilmesi ve onları etkileyebilmesidir. Siyasi katılma olarak tanımlanan bu durum, halkın sistemle bütünleşmesini sağladığı gibi, demokratik yönetim anlayışının güçlenmesine ve sistemin meşruiyet kazanmasına hizmet etmektedir. Kısacası siyasî katılma ile demokrasi arasında olmazsa olmaz bir ilişki vardır.

Siyasî katılma kavramı, dar anlamda seçimlerde oy kullanmak şeklinde tanımlanmakla birlikte; geniş anlamda siyasete ilgisiz kalmaktan ya da siyasî konuları pasif şekilde takip etmekten, faal olarak siyasî kurumların içerisinde bulunmaya ve siyasî karar alma süreçlerinin her aşamasına katılmaya kadar oldukça geniş bir yelpazeyi içine almaktadır. Kavram, bu geniş yelpaze içerisinde nasıl tanımlanırsa tanımlansın sonuçta bireyler, siyasi katılmayı ya sistem içinde kalarak (yasal-olağan katılma) ya da sisteme karşı çıkarak (yasadışı-olağandışı katılma) gerçekleştirirler. Olağan siyasi katılmada; halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımı çok zor olduğundan, katılımda en etkili yöntem temsilciler aracılığıyla yönetime imkân sağlayan “seçim” olarak belirlemektedir. Doğal olarak bu yöntemde öne çıkan aktör yine halktır, yani oy verme hakkına sahip olan seçmendir. Seçmenler ise, en kolay siyasi katılma şekli olan oy verme başta olmak üzere, siyasi katılma

süreçlerinde farklı tutum ve davranış sergileyebilmektedirler. İster dar ve isterse geniş anlamda siyasi katılmayı gerçekleştirsinler, bireyler bir kısım faktörlerin etkisinde kalabilmektedirler.

Öte yandan bireyler seçimlerde oy verirken, vatandaşlık görevlerini yerine getirmenin ya da insan olarak en temel haklarından birini kullanmanın ötesinde bir siyasi davranış sergilemektedirler. Seçmen davranışı olarak beliren bu durum, işin içine insan unsuru girdiğinden açıklanması zor bir niteliğe sahiptir. Bu zoru aşabilme adına yapılan araştırma ve analizlerde çeşitliliği artırma ve anlayışları sürekli geliştirme ihtiyacı vardır. Yapılan araştırmalarda, seçmenin karar verirken nasıl bir süreçten geçtiği ve bu süreç içerisinde hangi faktörlerden etkilenip hangisinden etkilenmediği sorularına cevap aranmaktadır. Zira seçmenin siyasi katılımında ve yaptığı tercihlerinin yönünün ve etkinliğinin şekillenmesinde, seçmenlerin demografik özellikleri, yaşadığı toplumun özellikleri, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel yapı, sosyoekonomik durum gibi birçok değişken etkilidir. Hatta bu değişkenler, seçmenin başta iktidarlar olmak üzere siyasetçilere karşı duygularında da farklılığa neden olabilmektedir. Bu bağlamda başta sosyoekonomik olmak üzere psikolojik, siyasî ve sosyal birçok değişken söz konusudur. Bu faktörler, bireyin sahip olduğu ve onu çevreleyen bir kısım maddi/manevi unsurlara göre şekillenirken, bireyin her türlü tercihini de etkileyip yönlendirebilmektedir.

Bu çalışma; bireyin siyasî katılımını ve tercihlerini etkileyen faktörlerin neler olduğunu, gerçekten etkili olup olmadıklarını ve varsa etkinin ne yönde gerçekleştiğini, Çankırı İlinde yapılan alan araştırmasıyla açıklamayı hedeflemektedir. Bu amaçla, öncelikle konunun kavramsal çerçevesi bağlamında siyasi katılma kavramı ve genel olarak bunu etkileyen faktörler ele alınacaktır. Sonrasında ise siyasi katılmayı etkileyen, özellikle cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, medeni durum ve meslek gibi sosyoekonomik değişkenlerle ilişkili olarak Çankırı İl Merkezinde yapılan alan araştırmasının bulguları değerlendirilecek ve buradan hareketle bir takım sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Kavram Olarak Siyasî Katılım

Demokrasi düşüncesinin güçlenmesi ve bu doğrultuda toplumların bilinçlenmesi, yüzyıllar boyunca ezilen ve pasif konumda bırakılmış olan insanların siyasî hayata katılmalarının önünü açmıştır. Siyasî katılma lehinde başlayan bu süreç, Huntington (1968: 36)'un, “modern devlet ile geleneksel devlet arasındaki en önemli fark, halkın siyasete katılması ve onu etkilemesi(dir)” ifadesinde de vurguladığı gibi; siyasî katılma kavramını, siyaset biliminin temel kavramlardan birisi haline getirmiştir (Dursun, 2012: 233). Kavramın, önemli olduğu hususunda siyaset bilimciler arasında tam bir mutabakat vardır. Ancak sosyal bilimlere konu olan kavramlar için ortak bir tanım üzerinde uzlaşılma zorluğu, bu kavram için de geçerlidir. Zira kavrama ilişkin

yapılan/yapılmış olan tanımlara bakıldığında, bir kısmı benzeşirken önemli bir kısmının ise farklılıklar sergilediği görülmektedir.

Tanımlardan bir kısmı, örneğin sadece katılıma konu olan “siyasî davranışları” esas alırken (bkz. Kalaycıoğlu, 1993: 10; Huntington/Nelson, 1976: 4-6), bazılarının “tutumları” da (bkz. Daver, 1993: 203; Kapani, 2014: 130-131) kapsadığı görülmektedir. Bir kısmı, kavramı sadece “yasalara uygun” eylemlerle sınırlı tutarken (bkz. Nie/Verba, 1989: 1), önemli bir kısmı ise “yasadışı” eylemleri de katılma kapsamına dâhil etmektedir (bkz. Kalaycıoğlu, 1993: 10; Özbudun, 1975: 2). Yine bir kısım tanımlar, kişilerin kendi iradeleriyle “bağımsız (otonom)” olarak yönelindikleri eylemleri siyasî katılma sayarken (bkz. Kalaycıoğlu, 1993: 10), kişilerin başkalarınca yönlendirildiği (mobilize) eylemleri de siyasî katılma türü olarak gören önemli sayıda tanım da bulunmaktadır (bkz. Çam, 2002: 169; Huntington/Nelson, 1976: 4-6). Kavramı daha anlaşılır, sınırları belirgin ve kapsayıcı bir hale gelebilmesi için tanıma “siyasî ilgi, bilgi ve tutumların” da eklenmesi gerektiğini belirtenler de vardır (Turan, 1986: 69). Hatta Eroğul (1999: 13), “siyasî katılım, yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olmalarıdır”, diyerek çok geniş bir çerçeve çizmektedir. Kısacası bir kavram olarak “siyasî katılma”nın sahip olduğu farklı yön ve özellikler, üzerinde uzlaşmış tek ve ortak bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Bununla birlikte kavrama ilişkin bazı tanımlara bakmak da fayda vardır. Örneğin kavrama dar anlamda bakıldığında, bireylerin yerel ya da genel seviyede doğrudan ya da dolaylı olarak siyasî yöneticileri seçmeyi ve kendi çıkarları doğrultusunda kararlar almalarını sağlamayı amaç edinen eylemler bütünü olarak görmek mümkündür (Çam, 2002: 279). Geniş anlamda ise, bireylerin başta siyasî karar olmak üzere her türlü karar alma sürecine aktif şekilde dâhil olmalarını anlatmaktadır. Örneğin Weiner (1971: 164) kavramı, “ulusal ya da yerel hükümetin, herhangi bir seviyedeki siyasî liderlerin kararlarını yasal ya da yasal olmayan yöntemler kullanarak etkilemeyi amaçlayan, sürekli ya da süreksiz, örgütlü veya örgütsüz olarak yapılan eylemlerdir.” şeklinde tanımlamaktadır. Yine Kapani (2014: 130-131) de, “siyasî katılma, toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasî sistem karşısında tutum ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Bunu sadece seçimlerle oy kullanmaktan ibaret sanmak eksik ve yanlış bir anlayış olur. Katılma, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar.” diyerek kavramı geniş anlamda açıklamaktadır. Kavramın, oy verme dışında birçok davranışı kapsaması, aslında vatandaşı bir araç, bir konu mankeni olmaktan çıkarmakta ve sistemin bizzat içine yerleştirmektedir. Bu tanımlamalardan hareketle; bireyin genel ya da yerel seviyedeki yöneticileri ya da onların kararlarını etkileyen, kendilerince ya da başkalarınca tasarlanan, yasal/yasal olmayan, başarılı/başarısız tüm siyasi eylemlerden oluşan oldukça geniş bir yelpazenin “siyasî katılma” kavramı içerisinde yer aldığını söyleyebiliriz (Uluç, 2007: 36).

Bireyler, bu tanımlamalardan hangisi olursa olsun, sonuçta siyasi katılmayı ya sistem içinde kalarak (yasal-olağan katılma) ya da sisteme karşı çıkararak (yasadışı-olağandışı katılma) gerçekleştirirler. Olağan siyasi katılmada; karar alma süreçlerine doğrudan katılım çok zor olduğundan katılımda en etkili yöntem, temsilciler aracılığıyla yönetmeye imkân sağlayan “seçim” olarak belirmektedir. Doğal olarak bu yöntemde de en önemli aktör oy verme hakkına sahip olan halk yani seçmendir. Seçmenler, siyasi katılma süreçleri sırasında farklı tutum ve davranışlar sergileyebilmektedirler. Zira gerek geniş anlamda ve gerekse dar anlamda siyasi katılmayı gerçekleştirirken, bir kısım faktörlerin etkisinde kalabilmektedirler. Bu bağlamda bireyin hem siyasî katılımda hem de siyasi tercihlerinde etkili olan, başta sosyoekonomik olmak üzere psikolojik, siyasî ve sosyal birçok faktör söz konusudur. Bu faktörler, bir yandan bireyin sahip olduğu ve onu çevreleyen bir kısım maddi ve manevi unsurlara göre şekillenirken, diğer yandan bireyin siyasi olan her türlü tercihini de etkileyip yönlendirebilmektedir.

Öte yandan siyasi katılmayla ilgili olarak; demokrasisi gelişmiş batılı toplumlarda dahi siyasete ve dolayısıyla siyasî katılıma karşı bir ilgisizliğin olduğunu ifade eden görüşler olduğu gibi, bunun doğru olmadığını söyleyen görüşler de vardır. Bunlar; siyasi katılmanın demokrasi açısından kesinlikle olmazsa olmaz bir unsur olduğu belirterek; dünyanın değiştiğini, teknoloji başta olmak üzere katılmada çok farklı yöntemlerin kullanıldığını ve dolayısıyla siyasî katılmada bir azalma olmayıp, aksine siyasete katılma yönteminde bir değişimin olduğunu iddia etmektedirler. Örneğin teknolojik gelişme sonucu başta televizyon olmak üzere kitle iletişim araçları (KİA), geniş ölçüde toplantıların ve mitinglerin yerini aldığını söylemektedirler (Örnek için bkz. <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201811041035986467-ak-parti-yerel-secim-teknolojik-hazirlik>). Kavrama bu şekilde bakıldığında, farklı açılardan farklı tanımlamalarının yapılması mümkün olduğu gibi, katılmayı etkileyen farklı faktörlerin ortaya çıktığından bahsetmek de mümkündür. R. Dahl, kavramın bu geniş yelpazesinden hareketle; siyasi katılmanın “ilgi”, “önemseme”, “bilgi” ve “eylem” olmak üzere birbirini izleyen dört ayrı boyut ve seviye olduğunu ifade etmektedir. Gerek kavram yelpazesinin geniş olmasının ve gerekse katılmanın farklı seviye ve boyuta sahip olmasının doğal bir sonucu olarak, bireylerin sistem karşısındaki “tutum” ve “davranışları”nın da farklı olması doğaldır (Akt. Dursun, 2012: 235).

Yine bir eylem olarak siyasi katılmanın yönünü, birçok faktörün kaynağı olarak bireyin kişisel nitelikleri ile sahip olduğu çevresel şartlar birlikte belirlemektedir (Daver, 1993: 203; Kapani, 2014: 130-131). Örneğin, kişisel nitelik bağlamında; bireylerin, siyasi katılmada aktif olabilmeleri için, sistemin kendi geleceklerini doğrudan/dolaylı şekilde etkilediğinin farkında olmaları ve oynayacakları rolün sonuçları değiştirebileceği yönünde kanaat taşımaları bir gerekliliktir. Aksine siyasî süreçler üzerinde hiçbir etkiye sahip olmadıkları/olamayacakları şeklinde bir kanaate sahip olan bireylerden, doğal olarak siyasî hayata yönelik aktif ve olumlu bir tutum ve davranış beklemek çok anlamlı olmayacaktır (Dursun, 2012: 233). Kısacası, siyasî

katılma; bireylerin siyasî sisteme ilişkin sahip oldukları tutumları, yönelimleri ve yine sistemin işleyişine ilişkin kararları etkilemek amaçlı girişilen tüm davranışları anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Siyasî Katılma Eylemini Etkileyen Faktörler

Bireyin siyasî katılma eylemi ile bu eylemin seviyesini belirleyen üç temel faktörden bahsetmek mümkündür. Bunlar; psikolojik, siyasî-hukukî ve sosyoekonomik faktörlerdir.

2.2.1. Psikolojik Faktörler

Bireyi siyasî katılmaya sevk eden, siyasî hayatta etkin olmasını sağlayan ve bu çerçevede tercihlerini yönlendiren temel faktörlerin başında “psikolojik (kişisel)” nitelikte olanlar gelmektedir. Psikolojik nitelikteki faktörlerin belirleyicisi konumunda olan değişkenlerin başında ise, “siyasî ilgi”, “girişkenlik”, “vatandaşlık duygusu” gibi değişkenler bulunmaktadır. Bunların birey üzerindeki etkisi, genel olarak bireyin siyasî katılımını arttırıcı yönde olmakla birlikte, bireyin içinde bulunduğu duygu durumuna ve gerçekleşecek katılımdan beklentisine göre de farklılaşabilmektedir. Örneğin bireyin taşıdığı girişkenlik duygusu katılmayı olumlu yönde etkilerken, yabancılaşma duygusunun ise azaltıcı ve hatta uzaklaştırıcı yönde etki ettiği görülmektedir (Dursun, 2012; 249). Psikolojik faktörlerle ilgili olarak üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus ise, bireye siyasî katılım imkânı sunan ve onu yönlendirmeye çalışan yöneticilerin, bireyleri istedikleri yönde harekete geçirecek kadar samimi ve inandırıcı olup olmadıklarıdır. Eğer inandırıcılık yoksa katılım için gerekli olan psikolojik ortam yok edilmiş, birey küstürülmüş ve siyasi katılmadan uzaklaştırılmış olacaktır (Keleş, 1993: 30-31).

2.2.2. Siyasî ve Hukukî Faktörler

Siyasî katılma eylemini ve dahi siyasi tercihleri etkileyen faktörler arasında, eylemin siyasî ve hukuki boyutu da önemlidir. Zira birey, diğer faktörler ne şekilde olursa olsun, kendisini birçok yönüyle çevreleyen ve sınırlayan siyasi ve hukuki sistem içinde yaşamaktadır. Her toplumda var olan kurallar hiyerarşisi, siyasi ve hukuki yapıyı düzenler ve belirli sınırlar çizer. Bireyler, bu düzen ve sınırlar içerisinde sisteme nasıl katılacaklarını, hak ve sorumlulukların neler olduğunu ve ayrıca bunlara karşı nasıl tutum ve davranış sergileyebileceklerini öğrenirler. Örneğin sistemin demokratik bir düzene sahip olması, siyasi katılmayı hem var kılmakta hem de daha anlamlı hale getirmektedir. Yine parti sisteminin tek, ikili ya da çok partili olması; seçim sisteminin çoğunluk-nispi temsil, tek turlu-iki turlu, barajlı-barajsız gibi özelliklerde olması da bireylerin siyasi katılımını ve tercihlerini belirleyici yönde etki edebilmektedir. Dolayısıyla siyasi sistemin belirleyicisi konumunda olan ve bireyi sarmış bulunan tüm siyasî ve hukukî değişkenler, siyasî katılmada önemli birer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede ideolojik rekabetin yoğunluğu ile

siyasi liderlik konusu da siyasi katılmada önemli birer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Dursun, 2012: 250-252).

2.2.3. Sosyoekonomik Faktörler

Siyasi yapılar ve fikirler, demografik, ekonomik ve sosyal gelişmelerden bağımsız olmayıp, aksine bunların ortaya çıkardığı sosyoekonomik ortama bağlı olarak değişebilmektedir. Geleneksel toplumlarda, siyasi katılmanın olmadığı ya da çok sınırlı olduğu; gelişmiş toplumlarda ise katılmanın önünün açıldığı ve imkânlarının geliştiği bilinmektedir. Huntington ve Dominguez'in (1975: 43-44) ifadesiyle, bir toplumda sosyoekonomik gelişmişlik seviyesi ne kadar yüksekse, siyasi katılma seviyesi de o kadar yüksektir. Bu çerçevede bireyin bir topluluğa aidiyeti, sosyalleşmesi gibi birçok husus, onun sosyoekonomik durumunu belirlemede etkili olduğu gibi; sahip olduğu gelir, meslek, eğitim ile yaş ve cinsiyet (siyasi kaynaklar vs.) gibi sosyoekonomik değişkenler de siyasi katılımının yönünü ve etkinliğini belirlemede rol oynamaktadır. Üstelik bu değişkenlerin her biri, birbirinden bağımsız olmayıp, çoğunlukla etkileşim halindedirler. Dolayısıyla katılımın niteliğini büyük oranda bu birlikte belirlemektedirler (Garbriel, 1989: 70-71). Kısacası, tüm sosyoekonomik değişkenler, bireyin siyasî katılma davranışını etkileyen ve yönlendiren en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyoekonomik değişkenler arasında ilk akla gelenler, "cinsiyet" ve "yaş"tır. Esas itibariyle bireyin kontrolünde olmayan bu faktörlerin, siyasi katılma eylemi üzerinde önemli etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Bireyin siyasi kaynağı olarak da ifade edilen bu değişkenlerden öne çıkanı ise "yaş"tır. Örneğin gençler, gerek yapıları, gerek sahip oldukları sorumlulukların henüz az olması ve gerekse de yaşlılara göre daha enerjik olmaları itibariyle her türlü faaliyete ve dolayısıyla siyasi katılmaya daha elverişlidirler (ARI, 2001: 10-20). Bazı yaşlıların, sağlık durumlarından dolayı oy vermeye dahi gidemeye bildikleri düşünüldüğünde, "yaş" faktörünün ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır (Turan, 1986: 80). Bununla birlikte farklı yaş gruplarının, farklı sosyalleşme süreçlerinin etkisi altında farklı katılma davranışı gösterdikleri de bilinmektedir. Bu nedenle "yaş" faktörü, farklı açılardan bireyin siyasî davranışlarının yoğunluğunu, yönünü ve şeklini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Baykal (1970: 82), yaş ve siyasî katılma arasındaki ilişkiyi iki noktada açıklamaktadır. Birincisi, siyasî katılma özellikle orta yaş gruplarında yüksek, genç ve ileri yaştaki kimselerde siyasî katılma oranı daha düşüktür. İkincisi, genç yaşlarda olağandışı katılım daha çok görülmekte, yaşla birlikte muhafazakârlık ve dolayısıyla olağan katılım artmaktadır. Örneğin önemli bir siyasî katılma aracı olarak belirli bir siyasî partiye bağlanma, siyasî katılmayı artıran faktörlerden birisi olmakla birlikte, gençler genellikle bu aracı kullanma konusunda tereddüt etmektedirler. Ayrıca ilerleyen yaşla birlikte bireyin tercihleri karar kılmakta ve siyasî hayata daha düzenli bir şekilde katılabilmektedir.

Birçok açıdan olduğu gibi siyasî katılım açısından da “cinsiyet” önemli bir değişkendir. Her toplumda cinsiyet hassasiyetle öne çıkmakta ve bu çerçevede kültüre, geleneğe ve de yaratılışlarına bağlı olarak kadına ve erkeğe ait olarak şekillenen bir takım farklı davranış ve yargı kalıpları söz konusu olabilmektedir. Örneğin erkeğe uygun görülen görev, ev dışındaki faaliyetler iken, kadına ise eve yönelik içe dönük faaliyetler uygun görülmektedir. Bu durumda siyasî katılım açısından “cinsiyet”in önemi, bireyin ev dışında kalan alanda oynayabileceği rolün belirleyicisi olmasından kaynaklanmaktadır (Tekeli/Koray, 1991: 82-86). Dolayısıyla cinsiyetler arası bu rol farklılıklarına bağlı olarak ve toplumun genel beklentisine de uygun şekilde çoğu toplumda, siyasetin bir erkek işi olduğu ya da kadınların siyasî katılmanın her türünde erkeklere göre daha az etkin olmaları gerektiği yönünde bir anlayış yerleşmiştir. Birçok gelişmiş ülkede dahi en basit bir oy verme hakkı kadınlara ancak çok yakın zamanlarda verilebilmiştir (Turan, 1986: 81). Ancak son zamanlardaki çalışmalar, siyasî katılmadaki cinsiyet faktörünün etkisinin gittikçe azalmakta olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durumu, kadınların sosyoekonomik seviyelerinin yükselmesiyle birlikte, siyasî hayatla daha çok ilgilendikleri şeklinde yorumlamak mümkündür (Ak, 2016: 57-58).

Sosyoekonomik değişkenlerden bir diğeri de “gelir”dir. Gelir ile siyasi katılma arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu genelde kabul görmektedir. Ekonomik açıdan güçlü olanların, diğer değişkenlerden bazıları yeterli olmasa bile, siyasî bakımdan etkili konuma geldikleri ve dolayısıyla siyasi katılmanın olumlu yönde etkilendiği ifade edilmektedir (Turan, 1986: 76). Örneğin Baykal’a (1970: 127) göre, gelir seviyesi yüksek olan birisi, başlı başına eğitim seviyesi yüksek birisi gibi, siyasî bakımdan aktif biri olma ihtimali yüksektir. Bu nedenle gelirin, eğitim ve meslek gibi diğer değişkenlerden bağımsız olarak tek başına siyasî katılma üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Bunu doğrulayan birçok çalışmayı zikretmek de mümkündür. Hatta bu görüşü destekler şekilde; zaten gelir seviyesi yüksek olanların, iyi bir eğitime ve statülü bir mesleğe sahip olduklarını da söylemek mümkündür. Ancak her zaman ve her yerde gelirin tek başına siyasi katılmayı artırıcı yönde bir etkiye sahip olduğunu söyleyebilmek de zordur. Bu noktada örneğin, Kalaycıoğlu (1993: 32-33), gelirin diğer değişkenlerden bağımsız olarak tek başına siyasî katılma üzerinde etkisinin olmadığını, ancak eğitim, meslek gibi değişkenlerle bir araya gelmesiyle etkili olabildiğini söylemektedir. Tüm bunlarla birlikte, şurası da bir geçeklik ki; başta gelir olmak üzere yüksek sosyoekonomik statüye sahip olanlar, her zaman için toplumdaki bu yerlerini korumak ve sürdürmek amacıyla sistemin işleyişini yakından izleyip, karar mercilerini ve süreçlerini etkilemeye çalışırlar. Bu bağlamda gelir, eğitim ve meslek bakımından yüksek statüye sahip olanların, oy verme dışındaki siyasî katılma faaliyetlerinin yüksek olduğu da bilinmektedir (Kapani, 2014: 133).

“Eğitim”, bireyin siyasî gerçeklikle ilgili bilgi edinmesi, onları yorumlayabilmesi ve her türlü sorunla bağlantı kurabilmesi gibi imkânları sağladığı ölçüde siyasî

katılmayı arttıran bir faktördür. Dahası eğitim, bireye çevresindeki ekonomik ve sosyal yapıları akılcı şekilde değiştirerek istediği amaca ulaşması konusunda gerekli olan bilgi ve beceriyi kazandırdığı ölçüde etkili bir değişkendir. Diğer bir ifadeyle eğitim seviyesi yükselen bireyler, içinde bulunduğu toplumdaki karmaşık siyasî ilişkileri değerlendirebilecek soyut düşünce kapasitesine erişebilmeleri ve dolayısıyla kendilerinin siyasî hayatta çok daha etkili olduğu duygusuna ulaşabilmeleri şartıyla, eğitim ile siyasî katılma arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkabilmektedir. Hatta eğitim, bunları sağlayabildiği takdirde, siyasî katılmayı belirleyen sosyoekonomik faktörler içerisinde en güçlüsü olduğu görüşü de hâkimdir (Turan, 1986: 49). Bu bağlamda yapılan araştırmalar eğitim seviyesi yükseldikçe, bireyin oy verme gibi pasif siyasî katılmadan ziyade, daha karmaşık katılma davranışlarına yöneldikleri de görülmüştür (Almond/Verba, 1989: 317).

Bireyin toplumdaki statüsünün göstergelerinden birisi olan “meslek” de önemli bir sosyoekonomik faktördür. Bir mesleğin, toplumdaki statüsünün yüksek olması bireyin siyasî konulara yönelik ilgisini arttırırken, bürokrasi ile de ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca yüksek statülü mesleklerdeki bireyler, birçok siyasî katılma türünü, düşük statülü meslek gruplarına göre çok daha rahat gerçekleştirebilmektedir. Farklı meslek gruplarının, kendileri ile ilgili konularda siyasî kararlar alınması süreçlerinde, daha yoğun siyasî katılma şekillerine yöneldikleri de bilinmektedir. Yapılan işin niteliğine bağlı olarak, bazı meslek sahiplerinin siyasete daha çok ilgi duydukları ve yoğun bir siyasi katılma içerisine girdikleri de bilinmektedir. Örneğin, işçi ve memur sendikaları, üyelerini ortak çıkarlar etrafında toplayarak siyasî iktidar üzerinde güçlü bir baskı süreci oluşturabilmektedir (Özer, 1988: 163). Öte yandan mesleklerin icra edilme şartları da siyasî katılmayı etkilemektedir. Örneğin toplu halde çalışanlar, ufak iş yerlerinde çalışanlara göre siyasete daha çok ilgi duyabilmektedir. Boş zamana imkân tanıyan meslekler siyasî ilgi, bilgi ve bilincin gelişmesine yardımcı olabilecek şartları sağladığı için daha yoğun bir siyasî katılmaya fırsat verebilmektedir (Lipset, 1986: 169). Kısacası; sosyoekonomik statüyü belirleyen gelir, eğitim ve meslek gibi faktörlerin, bireyin siyasi katılma davranışında birbirinden bağımsız olarak etkilerinin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak karşılıklı etkileşimleri düşünüldüğünde, esas itibarıyla siyasi katılma üzerindeki etkilerini birlikte düşünmek daha gerçekçi bir sonuç olacaktır. Hatta bu sonuç, etkileşimin gerçekleştiği yer ve zamana göre de değişebilmektedir (Dursun, 2012: 243).

Hayatın her alanının vazgeçilemez bir parçası haline gelmiş olan, “Kitle İletişim Araçları (KİA)” da, konumuz açısından önemli bir etkidir. Bireylerin, başta siyasî olmak üzere, her türlü konuya ilişkin algılarını etkileyebilecek potansiyele sahiptirler. KİA’ni izleyen birey, ulusal veya uluslararası ölçekteki tüm siyasî gelişmelerden haberdar olmakta ve bu bilgilenmeyle çevresini algılayıp değerlendirebilmesi de çok daha kolay olabilmektedir. KİA’ni yazılı, görsel ve sözlü araçlar olmak üzere üçe ayırabiliriz. Gazete, dergi, kitap, broşür v.b. kaynaklar yazılı

araçlardandır. Görsel araçlardan televizyon, yaygın olarak kullanılması, teknolojideki gelişmeyle dünyanın her yerine ulaşması, televizyonu etkili bir araç haline getirmiştir. İnternet de günümüzde vazgeçilemez bir araç haline dönüşmüştür (Vavreck, 2009: 14). İnternete bağlı olarak “sosyal medyanın” bir iletişim aracı olarak kullanımı hızla artmaktadır. Sosyal medya kullanımının en başarılı örnekleri arasında, yakın dönemde yaşanan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan hareketler üzerindeki etkisini göstermek mümkündür (Bkz. Özdemir, 2017a). Aynı anda milyonlarca insana ulaşılabilir kapasiteye sahip olabildiğinden KİA’ı, siyasî katılımı belirlemede “dördüncü kuvvet” olarak karşımıza çıkmaktadır (Szajkowski, 2011: 428; Ejupi vd., 2014: 637, 639). Bu gücün farkında olan siyasî liderler, siyasî aktörler vb. özellikle seçim kampanyaları döneminde, KİA’nı çok yoğun kullanmaktadırlar. Öte yandan bireyler, ülkelerindeki siyasî aktörlerin dürüstlüğü, etkililiği gibi bilgileri de büyük oranda KİA aracılığıyla öğrenmektedirler. Dolayısıyla bireyleri siyasî olay ve olgulara ilişkin bilgilendirmek ve yönlendirmek, KİA’nın üstlendiği en önemli işlevlerden birisi olarak belirtmektedir. KİA’nın, siyasî katılma üzerinde dolaysız etkisi olan propaganda işlevi ile siyasî ilgi, siyasî bilgi ve örgütsel etkinliği özendirilen dolaylı etkilerinin olduğunu da söylemek mümkündür (Gelman/King, 1993: 449). Kısacası KİA’nı çok yoğun takip edenlerin siyasî olaylarla daha yoğun ilgilendiği ve siyasî hayata aktif olarak katıldığı gözlenmiştir.

Günümüzde toplumun tüm kesimleri, amaçlarına ancak işbirliği yaparak ulaşabileceklerini farkında olup, gittikçe artan oranda “örgütlenme” ve “bir örgütün üyesi olma” gayreti içerisindeyler. Şehirleşmeyle birlikte eğitim seviyesinin yükselmesi ve yeni statülü mesleklerin ortaya çıkması, siyasî katılma açısından önemli bir sonuç olan örgütlenmenin artmasına imkân sağlamıştır. Özellikle sivil toplum kuruluşlarının yaygınlaşması örgütsel oluşumları daha da hızlandırmıştır. Bu sayede bir çıkar çerçevesinde ve bir örgüt çatısı altında bir araya gelen bireyler, siyasî ve kamusal hayatta etkin olmaya başlamışlardır. Dolayısıyla örgütlenme, sistemden tek başına yeterince pay alamayan bireylerin bir araya gelerek büyük bir sayıya ulaşmalarını ve böylece siyasî kaynak yetersizliğini gideren düzenlemelerin yapılmasını sağlayan önemli bir yapılanmadır. Bu faktör, bireyin ne tür siyasî olay ve olguları izleyeceğini, onları nasıl algılayacağını, değerlendireceğini saptamakta ve hatta sistemle ilişkileri hakkında yönlendirme yapabilmektedir. Örgütlerde kazanılan tecrübeler, bireylerin siyasi sosyalleşmesini hızlandırırken, siyasî karar alma mekanizması içerisinde aktif görev isteklerini de güçlendirmektedir. Ayrıca bu örgütlerle siyasi partiler arasında güçlü bağlantıların olması, oy verme ya da farklı bir siyasî katılmayı teşvik ettiği de bilinmektedir (Kalaycıoğlu, 1993: 34-37).

3. Siyasi Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Uygulama

3.1. Çalışmanın Amacı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı; siyasî katılmayı etkileyen sosyoekonomik faktörlerin, seçmenlerin tercihlerini nasıl ve ne yönde etkilediklerini, bu etkiyle seçmenlerin nasıl

bir siyasî katılım davranışı sergilediklerini ve bu etkinin ilgili faktörlere göre nasıl bir değişim gösterdiğini Çankırı İli örneğiyle belirlemeye çalışmaktır. Siyasi katılmayı etkileyen farklı faktörler olmakla birlikte, çalışmada özellikle bireylerin davranışları üzerinde etkili olan cinsiyet, yaş, gelir, eğitim ve meslek gibi sosyoekonomik faktörler esas alınmış ve bu çerçevede bireylerin siyasi tercihlerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Bu alan araştırması, Mayıs 2018 tarihinde Çankırı İli Merkez İlçesinin mahallelerinde, katılımcılarla yüz yüze yapılan anket uygulamasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda uygulanan anketin evreni, Çankırı İli Merkez İlçesindeki tüm mahallelerdeki seçmenlerdir. Örneklem seçiminde tesadüfi örneklem tekniği kullanılmıştır. Çankırı İli Merkez İlçesinde; N=82500 kişilik bir evrenden, alfa= %5 önem ve %95 anlamlılık düzeyinde ve $d=+-\%5$ hata payıyla en az n=382 kişilik bir örneklem seçilmiştir. Ancak yaşanabilecek muhtemel olumsuzluklar dikkate alınarak, anket toplam 400 seçmene uygulanmıştır. Birbirinden farklı yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, medeni hal ve gelire sahip katılımcıların tümüne anket ulaştırılmış ve uygulama birebir görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Anket soruları, başta katılımcıların demografik özelliklerini ortaya koyacak sorular olmak üzere, konuyla doğrudan ya da dolaylı şekilde ilgisi olan ve genellikle 5’li likert ölçeği tipi kapalı uçlu sorulardan oluşmuştur. 5’li likert ölçeğinde, “Kesinlikle katılmıyorum(1), Katılmıyorum(2), Karasızım(3), Katılıyorum(4), Kesinlikle katılıyorum(5)” aralıklarında cevaplar öngörülmüştür.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler, SPSS istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde; başta ankete katılanların demografik özellikleri olmak üzere görüşülenlerin verdiği cevapların frekans dağılımlarının belirlenmesinde, betimleyici istatistik teknikleri esas alınmıştır. Buna ek olarak, değişkenler arasındaki ilişkiyi daha iyi gözlemlemek ve ilişkinin niteliğini belirlemek için, bazı çapraz tablolardan da yararlanılmış ve bu bağlamda önemli görülen oranlar analizlerde kullanılmıştır. Ayrıca, değişkenler arasında kurulan ilişkiler, nitel araştırmalar için uygun görülen “ki-kare” istatistik analizi ile test edilmiştir.

3.2. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın sonuçları çerçevesinde ortaya çıkan bulgulara ilişkin tablo ve değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur.

3.2.1. Görüşülen Seçmenlerin Temel Bilgileri

Görüşülen seçmenlerin temel bilgileri kapsamında yaş gruplarına, cinsiyetlerine, eğitim seviyelerine, gelir durumlarına, medeni hallerine ve mesleklerine ilişkin dağılımlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo-1: Görüşmecilerin Temel Bilgileri

	cinsiyet		yaş					eğitim									
	kadın	erkek	18-25	26-35	36-45	46-55	56+	ilk	orta	lise	lisans	lis.üstü					
S	152	248	105	78	87	71	59	68	55	129	142	6					
%	38	62	26,3	19,5	21,8	17,8	14,8	17,0	13,8	32,3	35,5	1,5					
	medeni durum				meslek					gelir							
	bekâr	evli	boşanmış	eşi vefat etmiş	işçi	memur	serbest	işsiz	emekli	diğer	asgari ücret	asgari - 2500	2501 - 3500	3501 - 4500	4501 +	hiçbir i	Cevap vermek istemiyorum
S	138	229	12	21	70	52	80	46	39	113	150	95	66	33	26	21	9
%	34,5	57,3	3,0	5,3	17,5	13,0	20	11,5	9,8	28,2	37,5	23,8	16,5	8,3	6,5	5,3	2,2

400 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmaya 152 kadın (%38) ve 248 erkek (%62) katılmıştır. Genellikle genç ve orta yaş gruba mensup olan katılımcıların en genci 18-25 yaş aralığında, en yaşlısı ise 56 ve üzeri gruba dâhildir. Katılımcıların 138'i (%34,5) bekâr, 229'u (%57,3) evli, 12'si (%3) boşanmış, 21'inin (%5,3) eşi vefat etmiştir. Katılımcıların, ağırlıklı olarak lisans ve lise mezunu oldukları görülmüştür. Gelirlerine bakıldığında; ilk sırada %37,5 (150 kişi) ile asgari ücretliler yer alırken, ilginç şekilde gelir kategorisi yükseldikçe ankete katılmış olan kişi sayısı azalmıştır. Az da olsa 9 (%2,2) kişi gelir durumu söylemek istememiştir. Ankete cevap verenlerin mesleklere göre dağılımlarına bakıldığında ise; 113 kişi ile (%28,2) birinci sırada diğer (ev hanımı, öğrenci vb.) meslek grubu yer alırken, ikinci sırada 80 kişi (%20) ile serbest meslek ve sonrasında işçi grubu gelmektedir. İşsizler ise 46 (%11,5) kişidir.

3.2.2. Görüşülenlerin Kullanılan Değişkenlere İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Ankete cevap veren seçmenlerin, siyasi olayları ve gelişmeleri takip edip/etmeme, ediyorlarsa hangi kitle iletişim araçlarıyla (KİA) takip ettikleri ve bu sonuçlarda kişiliklerinin ya da çevrelerin etki durumlarını gösteren dağılımlar Tablo 2'de yer almıştır.

Tablo-2

	Siyasi olayları ve gelişmeleri takip eder misiniz?			Takip ediyorsanız, hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?					Takip edip/etmemenizde kişiliğiniz özel bir etkisi var mı?				Takip edip/etmemenizde çevrenizin etkisi var mı?		
	evet	hayır	kısmen	TV	Radyo	Gazete	internet-sosyal medya	hepsi	evet	hayır	kısmen	cevap vermek istemiyorum	evet	hayır	kısmen
S	231	60	109	157	3	19	84	77	162	157	80	1	98	238	64
%	57,8	15,0	27,3	46,2	0,9	5,6	24,7	22,6	40,5	39,3	20,0	0,3	24,5	59,5	16,0

Tablo verilerine göre %46,2'lik orana sahip televizyon ilk sırada yer almaktadır. Bu durum, zaman zaman basında yer alan "Türklerin televizyon izleyen ulusların başında geldiğine" yönelik haberlerle uyum gösterdiği görülmektedir (Duran, 2005: 9). İnternet/sosyal medya da, KİA arasında önemli bir orana (%24,7) sahiptir. Bu

bağlamda 2005 tarihinde yapılmış olan çalışmada, internet/sosyal medyanın oranı %2,5 iken, çalışmamızda ise bu oran %24,7 olmuştur. İnternet/sosyal medyanın yüksek çıkmasının nedeni, gün geçtikçe internet kullanımının yaygınlık kazanmış olmasıdır. Ayrıca gazetenin oranı %26,3 iken, bu çalışmada ise %5,6 oranında çıkmıştır. Zaman içerisinde TV ve gazete oranında azalma yaşanırken, internet/sosyal medya oranı artmıştır. Dolayısıyla KİA'nı takip etme hususunda bir değişim olmayıp, sadece takip edilen KİA'nın türünde bir değişiklik söz konusudur.

Görüşülenlerin, bir siyasi partiye üye olup olmadıklarına ilişkin oranların dağılımı ise Tablo-3'de görülmektedir.

Tablo-3

Bir Siyasi Partiye Üye misiniz?			
	evet	hayır	Total
S	159	239	398
%	39,9	60,1	100,0

Herhangi bir siyasi partiye üye olup olmadıkları konusunda yöneltilen soruya, vatandaşların önemli bir kısmı (239 kişi / %60,1) “hayır”, %39,9’u (159 kişi) “evet” demiştir. Görüşülenlerin önemli bir çoğunluğunun bu tür siyasi yapıyla özdeşleşmediği ve üye olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan da görülebileceği gibi, katılma imkânları sınırlı olmasına rağmen, vatandaşın siyasete katılma eğilimi bulunmaktadır. Ancak bu eğilim, hem siyasi sosyalleşmenin hem de siyasi katılmanın en iyi ortamları olan bir siyasi partiye üyelik olmaya ya da orada görev almaya yönelik değildir. Zira böyle bir durumdan kaçındıkları anlaşılmaktadır. Bu durumu, vatandaşın herhangi bir siyasi topluluk veya kimlikle özdeşleşmek istememesiyle açıklamak mümkündür.

KİA'nın, seçmenlerin siyasi tercihlerini etkileme oranı ile hangi KİA'nın etkisini en fazla olduğuna ilişkin oranların dağılımı ise Tablo-4'de görülmektedir.

Tablo-4

	Kitle iletişim araçları siyasi görüş ve tercihlerimi etkiler						Sizce kitle iletişim araçlarının hangisinin etkisi en fazladır?				
	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	cevap vermek istemiyorum	TV	radyo	gazete-dergi	sosyal medya	hepsi
S	60	110	45	112	73	2	213	3	28	94	63
%	15,0	27,5	11,3	28	18,3	0,5	53,3	0,8	7,0	23,6	15,8

Tablo verilerine göre, katılanların %46,3'ü KİA'nın siyasi tercihlerini etkilemediğini belirterek “hayır” (kesinlikle katılıyorum+ katılıyorum) cevabı vermişlerdir. Aksine %42,5 ise KİA'nın siyasi tercihlerini etkilediğini belirterek “evet” cevabı vermiştir.

Katılanların %11,3'ü ise kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Ortaya çıkan tabloda, önemli sayıda kişi KİA'nın bireyler üzerinde etkisi olmadığını belirtmiştir. Buna karşı azımsanmayacak derecede kişi de etkili olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla KİA'nın siyasi tercihlerini etkileyip etkilememe açısından bir denge olduğu görülmektedir.

Görüşülen seçmenlerin vatandaşlık duygusu ile dini inanç, tutum ve geleneklerin siyasi tercihlerindeki rolünü gösteren oranlar Tabla-5'de yer almıştır.

Tablo-5

	Vatandaşlık duygusunun siyasi tercihlerde etkisi vardır					Dini inanç ve geleneklerin siyasi tercihlerde etkisi vardır				
	kesinlikle katılıyor m	katılıyor m	kararsız m	katılmıyor m	kesinlikle katılmıyor m	kesinlikle katılıyor m	katılıyor m	kararsız m	katılmıyor m	kesinlikle katılmıyor m
S	154	154	40	41	11	142	115	38	67	38
%	38,5	38,5	10,0	10,3	2,8	35,5	28,8	9,5	16,8	9,5

Tablo verilerine göre, katılımcıların önemli bir kısmı (%77) vatandaşlık duygusunun tercihlerinde etkili olduğu belirtirken, toplam %13,1'i ise aksini dile getirmişlerdir. İlginç şekilde az da olsa (%10) bir kısım seçmen bu konuda kararsız kalmıştır. Dini inanç ve geleneklerin siyasi tercihlerindeki rolüne bakıldığında ise; %64,3 oranında belirleyici derken, olumsuz görüş bildirenlerin oranı ise %26,3'tür. Kararsızların oranı ise yine %10 civarı (%9,5) gerçekleşmiştir.

Görüşülenlerin, siyasetçilerin sözlerinin güvenilirliği ile siyasi olan şeylerin ahlaki değerlere uygun olmasına ilişkin düşüncelerin durumu Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo-6

	Genel olarak siyasetçilerin sözlerini güvenilir bulurum					Siyasi olan her şey ahlaki değerlere uygun olmalıdır,				
	kesinlikle katılıyor m	katılıyor m	kararsız m	katılmıyor m	kesinlikle katılmıyor m	kesinlikle katılıyor m	katılıyor m	kararsız m	katılmıyor m	kesinlikle katılmıyor m
S	27	54	80	129	110	186	151	34	19	10
%	6,7	13,5	20,0	32,3	27,5	46,5	37,7	8,5	4,8	2,5

Tablo verileri incelendiğinde; katılımcıların önemli bir bölümü (%59,8) siyasetçilerin sözlerini güvenilir bulmazken, bu düşünceye katıldığını belirtenlerin oranı ise %20,2'dir. Öte yandan %20 gibi önemli bir oranda kararsızın çıkması ise ilginçtir. %84,2 gibi oldukça yüksek oranda, siyaset ile ahlaki değerlerin örtüşmesi gerektiği ve tercihlerinde bunu önemsedikleri ortaya konulmuştur. Bu sonucu, halkın ahlaki ve siyasi yozlaşmaya (Örnek olarak bkz. Alkan, 1993: 153-157) karşı duyduğu tepkinin bir sonucu olarak değerlendirmek mümkündür. Araştırmada çıkan sonuçlar, benzer araştırmalarda yer alan sonuçlarla da örtüşmektedir. Dolayısıyla tüm sonuçlar,

siyasetçilere duyulan güvenin esasen düşük olduğunu ortaya koymaktadır (Örnek olarak bkz. Ergüder/Esmer /Kalaycıoğlu, 1991: 22) Siyasi parti ile lider ve aday arasındaki tercihleri anlamak için sorulan sorulara ilişkin cevapların dağılımı Tablo-7’de verilmiştir.

Tablo-7

	Oy kullanırken partiden ziyade “lider”in etkisi vardır.					Oy kullanırken partiden ziyade “aday”ın etkisi vardır				
	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum
S	180	142	34	29	15	114	132	56	61	37
%	45,0	35,5	8,5	7,3	3,8	28,5	33,0	14,0	15,3	9,3

Katılımcıların önemli bir bölümü, parti ile lider arasındaki tercihte %80,5 gibi yüksek oranda liderin etkisini olduğunu belirtmiştir. Yine parti ile aday arasındaki tercihte ise %61,5 oranında partinin değil adayın etkisi olduğu ifade edilmiştir. Ortaya çıkan bu sonuçları, Türk siyasi kültüründe kişi/lider merkezliliğin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Oy kullanırken seçimin “genel” veya “yerel” seçim olması durumunda, özellikle “aday”dan dolayı bir ayrım gözetirim diyenlerin dağılımı Tablo-8’de aktarılmıştır.

Tablo-8

	Oy kullanırken özellikle adaydan dolayı genel veya yerel seçim şeklinde bir ayrım gözetirim				
	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum
S	92	157	54	60	37
%	23,0	39,3	13,5	15,0	9,3

Tablo verilerine göre, katılanların % 62,3’si, özellikle yerel seçimlerde adaydan dolayı bir ayrıma giderek farklı partilere oy verdiklerini belirtirlerken, %24,3’lük kesim ise adaydan dolayı bir ayrıma gitmeyerek her iki seçimde de aynı partiye oy verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu sonucu, Tablo-7’deki sonuçlarla örtüştüğünü ve burada Türk siyasi hayatında adayın önemli bir figür olduğunu görmek mümkündür.

Ankete katılanların, “Siyasi tercihlerinde partinin yaptığı yanlışlara değil genel politikasına bakarım” ifadesine verdikleri cevapların dağılımı ise Tablo-9’daki gibidir.

Tablo-9

	Oy kullanırken siyasi partinin “yaptığı yanlışlara” itibar etmem genel politikasına bakarım.				
	kesinlikle katılıyorum	katılıyorum	kararsızım	katılmıyorum	kesinlikle katılmıyorum
S	61	111	56	92	80
%	15,3	27,8	14,0	23,0	20,0

Tablo 8'e bakıldığında; seçmenlerin %43,1'i "Siyasi tercihlerinde partinin yaptığı yanlışlara değil genel politikasına bakırım" ifadesine katılırken; ilginç şekilde seçmenler aynı oranda (%43) bu ifadeye katılmadıklarını belirtmiştir. Bu sonucu, seçmenlerin ne kadar parti tercihleri olsa da, bunu bir yere kadar hoş gördükleri ve partinin yaptığı yanlışları da dikkate aldıkları yönünde değerlendirmek mümkündür. Ayrıca bu sonuçlar, Tablo-7 ve 8 ile beraber okunduğunda, partinin yeri kadar adaya verilen değer de oldukça önemli olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Ankete cevap verenlerin, Türkiye'de hangi yapıların siyasette en etkili mekanizmayı oluşturduklarına ilişkin görüşlere Tablo-10'da yer verilmiştir.

Tablo-10

	Türkiye'de hangi yapı/yapılar siyasette daha çok etkilidir				
	siyasi partiler	medya	STKlar	üniversiteler	diğer
Sayı	218	125	22	16	19
%	54,5	31,3	5,5	4,0	4,8

Tablo verilerine göre; katılanların %54,5'i siyasi partilerin siyasette en etkin yapı olduğunu düşünmektedir. Toplamda %45,5 gibi önemli bir kısım ise, dolaylı olarak siyasette partilerin dışında etkin olan yapıların bulunduğunu belirtmiştir. Bu sonuç, sistem içinde siyasi partiler dışında da etkili güçlerin olduğunu ifadesi olmuştur. Siyasi partilerden sonra ikinci sırada (%31,3) yer alan KİA'nın durumu da oldukça manidardır. Öz bir şekilde ifade etmek gerekirse; dördüncü kuvvet olarak tanımlanan bu yapının gücünü koruduğu görülmektedir (Bkz. Arslan, 2004). Bir diğer önemli sonuç ise, STK'ların siyasette etkinliğinin çok fazla olmadığını göstermesidir. STK'ların etkisiz görüntüsü ise, günümüz Türk sosyal yapısının çok da örgütlü olmamasının bir sonucu olarak görülebilir (Bkz. Özdemir, 2014).

Görüşülenlerin, en son milletvekili, belediye ve cumhurbaşkanlığı seçimleri ile 16 Nisan Halkoylamasında hangi yönde oy kullandıkları ve bunda hangi unsurun etkili olduğuna ilişkin sonuçlar Tablo-11, 12, 13 ve 14'de verilmiştir.

Tablo-11

	En son milletvekili seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?						Oy verirken tercihinde hangisi etkili oldu?		
	AK Parti	CHP	MHP	HDP	Diğer	Oy vermedim	aday	parti	kamuoyu
Sayı	204	35	104	1	18	38	165	195	2
%	51,0	8,8	26,0	0,3	4,5	9,5	45,6	53,9	0,6

Katılanların %51'i AK Parti'ye ve %26'sı MHP'ye oy verdiğini belirtmiştir. Bu anketin, Nisan 2018 tarihinde yapıldığı dikkate alındığında, 24 Haziran 2018 Milletvekili Seçiminin resmi sonuçları da bu sonucu teyit etmiştir. Bu tercihte, %53,9 oranında partinin, %45,6 oranında ise adayın etkili olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 6'daki tercihlerde partiden ziyade lider ve dolayısıyla adayın etkili olduğu sonucuyla birlikte değerlendirildiğinde, bu sonuç oldukça anlamlıdır. Zira Tablo-11'deki parti ifadesinden kastedilen Tablo-7'deki "lider"dir. Yani bir siyasi partiye oy verilirken, kendisinden ya da programından dolayı değil, Türk siyasi kültürünün temel bir sonucu olarak liderinden dolayı oy verdikleri gerçeğinin bir ifadesi olmuştur. Tercihlerde ikinci bir unsur olarak, adayın etkisi de oldukça önemlidir (bkz. Tablo-7, 8 ve 9). Üstelik aday, liderle örtüşen bir kişiye Tablo-11'deki sonucun çıkması gayet doğaldır.

Tablo-12

	En son belediye seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?						Oy verirken tercihinde hangisi etkili oldu?		
	AK Parti	CHP	MHP	HDP	diğer	oy vermedim	aday	parti	kamuoyu
Sayı	216	25	107	0	14	38	188	209	3
%	54,0	6,3	26,8	0,0	3,5	9,5	47	52,3	0,8

Katılanların %54'ü AK Parti'ye ve %26,8'i MHP'ye, belediye seçimlerinde oy verdiğini belirtmiştir. Bu tercihte, %52,3 oranında partinin, %47 oranında ise adayın etkili olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç, Tablo-11 için yapılan değerlendirmeye uyumludur. Burada da, parti ifadesinden kastedilen Tablo-7'deki liderdir. Ayrıca yerelde adayın etkisinin yüksek çıkması ise gayet doğaldır.

Tablo-13

	C.başkanı seçiminde hangi adaya oy verdiniz?				Oy verirken tercihinde hangisi etkili oldu?		
	R.T.Erdoğan	E.İhsanoğlu	S.Demirtaş	vermedim	aday	parti	kamuoyu
Sayı	264	68	2	66	226	93	15
%	66,0	17,0	0,5	16,5	67,7	27,8	4,5

Katılanların önemli çoğunluğu (%66) AK Parti'nin cumhurbaşkanı adayı olan Recep Tayyip Erdoğan'a oy verdiğini beyan etmiştir. Bu tercihte ise, yine önceki bulgularla da uyumlu şekilde adayın (%67,7), hatta adayla lider aynı olduğundan liderin etkisi görülmektedir.

Tablo-14

	16 Nisan Halk Oylamasında hangi oyu verdiniz?			Oy verirken tercihinde hangisi etkili oldu?		
	evet	hayır	vermedim	lider	parti	kamuoyu
Sayı	249	103	48	197	136	60
%	62,3	25,8	12,0	50,1	34,6	15,3

Katılanların önemli çoğunluğu (%62,5) 16 Nisan halk oylamasında "evet" oyu kullandığını belirtmiştir. Bu tercihte de, yine liderin (%50,1) önemli derecede etkisini görmek mümkündür. Ancak lider etkisinin oranı, cumhurbaşkanı seçimine göre düşüktür. Buna karşılık partinin etkisi (%34,6) de önemli oradadır. Bu düşüklüğün sebebini, yapılan anayasa değişikliğinin kendi tabanlarına dahi tam olarak

anlatılamamış olmasıyla açıklamak mümkündür (Bkz. Özdemir, 2017b: 268-271). Halk oylamasında partiler ittifak yaptığından, “evet” diyenler içerisinde AK Parti ve MHP tabanından seçmen vardı. Dolayısıyla buradaki “parti” ifadesine her iki parti dâhil olduğundan, “parti etkilidir” ifadesinin nispeten yüksek çıkması, doğal kabul edilebilir sınırlar içerisinde.

3.2.3. Sosyoekonomik Faktörler ile Soruların Karşılaştırılması

Cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, medeni durum ve meslek gibi sosyoekonomik faktörlerin, farklı değişkenleri içeren sorularla karşılaştırılmaları sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir. Bu çerçevede, sorulan soruların cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, medeni durum ve meslek gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu bağlamda her bir faktör için %95 güven ve $\alpha=0,05$ önem seviyesinde ki-kare testleri de uygulanmıştır. Verilerin, yapılan analiz ve testler neticesinde farklı faktörlere göre değerlendirilmesine ilişkin istatistikî sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre, bu faktörler açısından çoğunlukla “ $p>0,05$ ” olduğundan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte ise aşağıda belirtilen bazı değişkenlerde ise bir farklılık gözlemlenmiştir.

3.2.3.1. Cinsiyet Faktörü

Anket sonucunda ortaya çıkan verilerin, yapılan analiz ve testler neticesinde “cinsiyet”e göre değerlendirilmesi yapılmış olup ulaşılan bazı istatistikî sonuçlar Tablo-15’de verilmiştir:

Tablo-15		cinsiyet					
		kadın		erkek		total	
		sayı	%	sayı	%	sayı	%
Siyasi olayları ve gelişmeleri takip etme durumu	evet	77	19,25	154	38,50	231	57,75
	hayır	28	7,00	42	10,50	60	15
	yeri geldiğince ve kısmen	47	11,75	52	13,00	109	27,25
Siyasi olayları ve gelişmeleri takip etmenizde kişiliğiniz özel bir etkisi var mı?	evet	50	12,53	115	28,82	231	57,89
	hayır	71	17,79	81	20,30	60	15,04
	Kısmen	31	7,77	51	12,78	109	27,32
Hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?	TV	92	23,12	78	19,60	170	42,71
	Radyo	2	0,50	5	1,26	7	1,76
	Gazete-dergi	4	1,01	23	5,78	27	6,78
	internet-sosyal medya	26	6,53	57	14,32	83	20,85
	hepsi	27	6,78	84	21,11	111	27,89
Oy kullanırken partiden ziyade “aday”ın etkisi vardır	kesinlikle katılıyorum	43	10,80	83	20,85	126	31,66
	katılıyorum	59	14,82	79	19,85	138	34,67
	kararsızım	16	4,02	36	9,05	52	13,07
	katılmıyorum	19	4,77	29	7,29	48	12,06

	kesinlikle katılmıyorum	15	3,77	19	4,77	34	8,54
Oy kullanırken özellikle adaydan dolayı "genel" veya "yerel seçim" şeklinde bir ayrım gözetirim	kesinlikle katılıyorum	29	7,29	59	14,82	88	22,11
	katılıyorum	58	14,57	99	24,87	157	39,45
	kararsızım	20	5,03	30	7,54	50	12,56
	katılmıyorum	32	8,04	31	7,79	63	15,83
	kesinlikle katılmıyorum	12	3,02	28	7,04	40	10,05
16 Nisan Halk Oylamasında hangi oyu verdiniz?	evet	95	23,87	157	39,45	252	63,32
	hayır	41	10,30	69	17,34	110	27,64
	oy vermedim	14	3,52	19	4,77	33	8,29
	cevap vermek istemiyorum	1	0,25	2	0,50	3	0,75

a) Ankete katılanların siyasi olay ve gelişmeleri takip etme durumlarını cinsiyete göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Erkekler kadınlara göre siyasi olay ve gelişmeleri daha fazla takip ettiği gözlenmiştir (Chi Square: 13,794 ve p: 0,001<0,05).

b) Ankete katılanların siyasi olay ve gelişmeleri takip etmede kişiliğin etkisinin cinsiyete göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (Chi Square: 13,716 ve p: 0,003<0,05).

c) KİA'nı takip etme ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Kadınların erkeklere oranla daha fazla TV'den siyasi olay ve gelişmeleri takip ettiği görülmüştür (Chi Square: 19,816 ve p: 0,002< 0,05).

d) Cinsiyet ile oy kullanırken partiden ziyade "aday"ın etkisi arasında anlamlı bir ilişki vardır (Chi Square: 11,338 ve p: 0,045<0,05).

e) Cinsiyet ile oy kullanırken genel seçim yerel seçim ayrımı gözetmek arasında bir fark vardır. Yani erkekler kadınlara göre oy kullanırken genel seçim yerel seçim farkını nispeten daha fazla gözetmediği gözlenmiştir (Chi Square; 12,135 ve p: 0,033<0,05).

f) 16 Nisan Halk oylaması ile cinsiyet arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Chi Square: 9,986 ve p: 0,041<0,05).

3.2.3.2. Yaş Faktörü

Yapılan analiz sonrasında ulaşılan veriler, "yaş" a göre değerlendirildiğinde elde edilen bazı istatistikî sonuçlar Tablo-16'de verilmiştir:

Tablo-16		yaş										Total	
		18-25		26-35		36-45		46-55		56 +			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Takip ediyorsanız, hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?	TV	21	5,26	26	6,52	35	8,77	42	10,5	47	11,8	171	42,86
	Radyo	1	0,25	2	0,5	0	0	0	0	0	0	3	0,75

	Gazete-dergi	7	1,75	3	0,75	2	0,5	4	1	3	0,75	19	4,76
	internet-sosyal medya	46	11,5	21	5,26	15	3,76	7	1,75	2	0,5	91	22,81
	hepsi	31	7,77	28	7,02	32	8,02	17	4,26	7	1,75	115	28,82
Siyasi olan her şey "ahlaki değerlere" uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim.	kesinlikle katılıyorum	38	9,52	36	9,02	41	10,3	37	9,27	34	8,52	186	47
	katılıyorum	41	10,3	29	7,27	34	8,52	29	7,27	17	4,26	150	38
	kararsızım	16	4,01	10	2,51	4	1	2	0,5	2	0,5	34	9
	katılmıyorum	8	2,01	2	0,5	5	1,25	2	0,5	2	0,5	19	5
	kesinlikle katılmıyorum	2	0,5	1	0,25	3	0,75	1	0,25	3	0,75	10	3
Oy kullanırken siyasi partinin "yaptığı yanlışlara" itibar etmem genel politikasına bakarım.	kesinlikle katılıyorum	12	3,01	10	2,51	10	2,51	14	3,51	15	3,76	61	15,29
	katılıyorum	20	5,01	20	5,01	30	7,52	25	6,27	16	4,01	111	27,82
	kararsızım	19	4,76	12	3,01	14	3,51	8	2,01	4	1	57	14,29
	katılmıyorum	32	8,02	19	4,76	18	4,51	12	3,01	9	2,26	90	22,56
	kesinlikle katılmıyorum	23	5,76	16	4,01	15	3,76	12	3,01	14	3,51	80	20,05
En sonki Cumhurbaşkanı seçimlerinde hangi adaya oy verdiniz?	Recep Tayyip Erdoğan	62	15,5	40	10	59	14,8	51	12,8	48	12	260	65,16
	Ekmeleddin İhsanoğlu	13	3,26	18	4,51	13	3,26	14	3,51	9	2,26	67	16,79
	Selahattin Demirtaş	0	0	2	0,5	0	0	0	0	1	0,25	3	0,75
	oy vermedim	28	7,02	18	4,51	15	3,76	6	1,5	2	0,5	69	17,29
En sonki milletvekili seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?	AK Parti	45	11,3	37	9,27	46	11,5	35	8,77	40	10	203	50,9
	CHP	9	2,26	8	2,01	8	2,01	8	2,01	2	0,5	35	8,77
	MHP	27	6,77	19	4,76	22	5,51	23	5,76	13	3,26	104	26,1
	HDP	0	0	1	0,25	0	0	0	0	0	0	1	0,25
	diğer	5	1,25	4	1	3	0,75	1	0,25	4	1	17	4,26
	oy vermedim	19	4,76	8	2,01	8	2,01	4	1	0	0	39	9,77
16 Nisan Halk Oylamasında hangi oyu verdiniz?	evet	56	14	41	10,3	57	14,3	49	12,3	46	11,5	249	62,4
	hayır	30	7,52	27	6,77	18	4,51	18	4,51	10	2,51	103	25,8
	oy vermedim	19	4,76	9	2,26	11	2,76	4	1	3	0,75	46	11,5
	cevap vermek istemiyorum	0	0	1	0,25	0	0	0	0	0	0	1	0,25

a) Yaş ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişki vardır (Chi Square: 93,062 ve $p=0,00<0,05$).

b) Yaş ile siyasi olan her şey ahlaki değerlere uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim arasında düşük de olsa bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir (Chi Square: 31,572 ve $p: 0,048<0,05$).

c) Yaş ile siyasi partinin yaptığı yanlışlara itibar etmem, genel politikasına bakarım arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Chi Square: 28,541 ve $p: 0,097>0,05$). Ancak %90 güve seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir.

d) Yaş ile en son Cumhurbaşkanı Seçimleri arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Chi Square: 37,504 ve p: 0,01<0,05).

e) Yaş ile en sonki milletvekili seçimleri arasında bir ilişki bulunmamaktadır (Chi Square: 34,561 ve p: 0,075>0,05). Ancak %90 güve seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir.

f) Yaş ile 16 Nisan Halkoylaması arasında düşük de olsa bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Chi Square: 26,911 ve p: 0,042<0,05).

3.2.3.3. Eğitim Faktörü

Yapılan analiz sonrasında veriler “eğitim durumu”na göre değerlendirildiğinde elde edilen istatistikî sonuçlar Tablo-17’de verilmiştir:

Tablo-17		eğitim												total	
		ilkokul		ortaokul		lise		üniversite		y.lisans-doktora		cevap vermek istemiyorum			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Siyasi olayları ve gelişmeleri takip etme durumu	evet	32	8	22	5,5	77	19,3	94	24	5	1,3	1	0,3	231	57,75
	hayır	12	3	11	2,75	19	4,75	18	4,5	0	0	0	0	60	15
	yeri geldiğinde ve kısmen	24	6	22	5,5	33	8,25	30	7,5	0	0	0	0	109	27,25
Takip ediyorsanız, hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?	TV	35	8,75	27	6,75	27	6,75	15	3,8	1	0,3	0	0	99	42,86
	Radyo	0	0	1	0,25	0	0	2	0,5	0	0	0	0	2	0,87
	Gazete-dergi	1	0,25	2	0,5	5	1,25	7	1,8	0	0	0	0	11	4,76
	internet-sosyal medya	3	0,75	5	1,25	11	2,75	34	8,5	2	0,5	0	0	51	22,08
	hepsi	1	0,25	2	0,5	23	5,75	26	6,5	1	0,3	0	0	68	29,44
Genel olarak siyasetçilerin sözlerini/söylemlerini güvenilir bulurum	kesinlikle katılıyorum	9	2,25	7	1,75	9	2,25	1	0,3	0	0	0	0	26	6,5
	katılıyorum	13	3,25	9	2,25	13	3,25	19	4,8	0	0	0	0	54	13,5
	kararsızım	8	2	15	3,75	27	6,75	28	7	2	0,5	1	0,3	81	20,25
	katılmıyorum	21	5,25	13	3,25	35	8,75	60	15	0	0	0	0	129	32,25
	kesinlikle katılmıyorum	17	4,25	11	2,75	45	11,3	34	8,5	3	0,8	0	0	110	27,5
Oy kullanırken siyasi partinin “yaptığı yanlışlara” itibar etmem genel politikasına bakarım.	kesinlikle katılıyorum	15	3,75	15	3,75	14	3,5	18	4,5	0	0	1	0,3	63	15,75
	katılıyorum	25	6,25	18	4,5	29	7,25	37	9,3	1	0,3	0	0	110	27,5
	kararsızım	10	2,5	7	1,75	19	4,75	20	5	1	0,3	0	0	57	14,25
	katılmıyorum	10	2,5	11	2,75	29	7,25	40	10	0	0	0	0	90	22,5
	kesinlikle katılmıyorum	9	2,25	4	1	38	9,5	28	7	3	0,8	0	0	82	20,5
En sonki Cumhurbaşkanı seçimlerinde hangi adaya oy verdiniz?	R.T.Erdoğan	61	15,3	45	11,3	70	17,5	81	20	3	0,8	1	0,3	261	65,25
	E.İhsanoğlu	4	1	8	2	26	6,5	27	6,8	2	0,5	0	0	67	16,75
	S.Demirtaş	0	0	0	0	1	0,25	1	0,3	1	0,3	0	0	3	0,75
	vermedim	3	0,75	2	0,5	32	8	31	7,8	1	0,3	0	0	69	17,25
En sonki milletvekili seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?	AK Parti	45	11,3	37	9,25	58	14,5	61	15	1	0,3	1	0,3	203	50,75
	CHP	1	0,25	3	0,75	11	2,75	20	5	0	0	0	0	35	8,75
	MHP	17	4,25	12	3	35	8,75	39	9,8	1	0,3	0	0	104	26
	HDP	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,3	0	0	1	0,25

	diğer	2	0,5	2	0,5	5	1,25	8	2	0	0	0	0	17	4,25
	oy vermedim	3	0,75	1	0,25	19	4,75	14	3,5	2	0,5	0	0	39	9,75
	cevap vermek istemiyorum	0	0	0	0	1	0,25	0	0	0	0	0	0	1	0,25
En sonki belediye seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?	AK Parti	52	13	36	9	62	15,5	62	16	1	0,3	1	0,3	214	53,5
	CHP	1	0,25	0	0	8	2	16	4	0	0	0	0	25	6,25
	MHP	11	2,75	13	3,25	41	10,3	40	10	1	0,3	0	0	106	26,5
	HDP	0	0	0	0	0	0	1	0,3	1	0,3	0	0	2	0,5
	DİĞER	1	0,25	3	0,75	1	0,25	8	2	0	0	0	0	13	3,25
	oy vermedim	3	0,75	2	0,5	17	4,25	14	3,5	2	0,5	0	0	38	9,5
	cevap vermek istemiyorum	0	0	1	0,25	0	0	1	0,3	0	0	0	0	2	0,5
16 Nisan Halk Oylamasında hangi oyu verdiniz?	evet	55	13,8	46	11,5	73	18,3	74	19	1	0,3	1	0,3	214	53,5
	hayır	6	1,5	7	1,75	35	8,75	52	13	3	0,8	0	0	103	25,75
	oy vermedim	7	1,75	2	0,5	19	4,75	17	4,3	1	0,3	0	0	46	11,5
	cevap vermek istemiyorum	0	0	0	0	1	0,25	0	0	0	0	0	0	1	0,25

- a) Eğitim ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme durumu arasında bir fark vardır. (Chi Square: 19,308 ve p: 0,037<0,05).
- b) Eğitim ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür (Chi Square: 141,082 ve p: 0,00<0,05). Eğitim seviyesi yüksek olanların daha fazla KİA'nı takip ettikleri gözlenmiştir.
- c) Siyasetçilerin söz ve söylemlerini güvenilir görme durumu ile eğitim arasında ilişki arasında fark vardır (Chi Square: 48,693 ve p: 0,003<0,05).
- d) Eğitim ile siyasi partinin “yaptığı yanlışlara” itibar etmem, genel politikasına bakarım arasında fark vardır (Chi Square: 44,210 ve p: 0,010<0,05).
- e) Eğitim ile en son Cumhurbaşkanı seçimleri arasında fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin Recep Tayyip Erdoğan'a oy verdiği gözlenmiştir (Chi Square: 62,317 ve p: 0,00<0,05).
- f) Eğitim ile en son milletvekili seçimi arasında fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin AK Parti'ye oy verdiği gözlenmiştir (Chi Square: 116,933 ve p: 0,00<0,05).
- g) Eğitim ile en son belediye seçimi arasında fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe, kişilerin belediyede de AK Parti'ye oy verdiği gözlenmiştir (Chi Square: 89,425 ve p: 0,00<0,05).
- h) Eğitim ile 16 Nisan Halkoylaması arasında bir ilişki vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin “Evet” oyu verdiği gözlenmektedir (Chi Square: 42,047 ve p: 0,003<0,05).

3.2.3.4. Gelir Durumu Faktörü

Yapılan analiz sonrasında veriler “gelir durumu”na göre değerlendirildiğinde elde edilen istatistikî sonuçlar Tablo-18’de verilmiştir:

Tablo-18		gelir														Total	
		asgari ücret		asgari ücret-2500		2501-3500		3501-4500		4501 ve üzeri		hiçbiri		cevap vermek istemiyorum			
		sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%	sayı	%		
Siyasi olayları ve gelişmeleri takip etme durumu	evet	68	17	60	15	42	11	22	5,5	19	4,8	19	4,8	2	0,5	232	58
	hayır	35	8,75	12	3	4	1	2	0,5	3	0,8	2	0,5	2	0,5	60	15
	yeri geldiğin.ve kısmen	47	11,8	23	5,75	21	5,3	11	2,8	5	1,3	0	0	1	0,3	108	27
Vatandaşlık duygusunun siyasi tercihlerde etkisi vardır	kesinlikle katılıyorum	66	16,5	39	9,75	19	4,8	13	3,3	10	2,5	6	1,5	0	0	153	38
	katılıyorum	43	10,8	37	9,25	33	8,3	16	4	12	3	11	2,8	2	0,5	154	39
	kararsızım	16	4	12	3	6	1,5	1	0,3	0	0	3	0,8	2	0,5	40	10
	katılmıyorum	22	5,5	5	1,25	8	2	3	0,8	1	0,3	1	0,3	1	0,3	41	10
	kesinlikle katılmıyorum	5	1,25	3	0,75	1	0,3	0	0	3	0,8	0	0	0	0	12	3

a) Gelir ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme arasında fark vardır. (Chi Square: 33,129 ve p: 0,001<0,05).

b) Vatandaşlık duygusunun siyasi tercihlerde etkisi ile gelir arasında ilişki olduğu görülmüştür. (Chi Square: 50,446 ve p: 0,01<0,05).

3.2.3.5. Medeni Durum Faktörü

Yapılan analiz sonrasında veriler medeni duruma göre değerlendirildiğinde ortaya çıkan istatistikî sonuçlar Tablo-19’de verilmiştir:

Tablo-19		medeni durum								Total	
		bekar		evli		boşanmış		eşi vefat etmiş			
		aayı	%	aayı	%	aayı	%	aayı	%		
Takip ediyorsanız, hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?	TV	32	8	120	30	3	0,75	17	4,25	171	42,75
	Radyo	2	0,5	2	0,5	0	0	1	0,25	3	0,75
	Gazete-dergi	8	2	10	2,5	1	0,25	0	0	19	4,75
	internet-sosyal medya	53	13,25	31	7,75	2	0,5	2	0,5	84	21
	hepsi	45	11,25	63	15,75	7	1,75	1	0,25	115	28,75
Siyasi olan her şey “ahlaki değerlere” uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim.	kesinlikle katılıyorum	52	13	119	29,75	3	0,75	12	3	186	46,5
	katılıyorum	53	13,25	83	20,75	8	2	6	1,5	150	37,5
	kararsızım	21	5,25	11	2,75	0	0	2	0,5	34	8,5
	katılmıyorum	10	2,5	8	2	0	0	1	0,25	19	4,75
	kesinlikle katılmıyorum	2	0,5	7	1,75	1	0,25	0	0	10	2,5
	cevap vermek istemiyorum	0	0	1	0,25	0	0	0	0	1	0,25

Oy kullanırken partiden ziyade “aday”ın etkisi vardır	kesinlikle katılıyorum	36	9	75	18,75	4	1	8	2	123	30,75
	katılıyorum	53	13,25	81	20,25	5	1,25	5	1,25	144	36
	kararsızım	26	6,5	24	6	0	0	4	1	54	13,5
	katılmıyorum	14	3,5	29	7,25	2	0,5	2	0,5	47	11,75
	kesinlikle katılmıyorum	9	2,25	21	5,25	0	0	2	0,5	32	8
En sonki belediye seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?	Ak Parti	61	15,25	134	33,5	5	1,25	16	4	216	54
	CHP	9	2,25	15	3,75	1	0,25	0	0	25	6,25
	MHP	35	8,75	60	15	6	1,5	5	1,25	106	26,5
	HDP	2	0,5	0	0	0	0	0	0	2	0,5
	diğer	7	1,75	5	1,25	1	0,25	0	0	13	3,25
	oy vermedim	23	5,75	15	3,75	0	0	0	0	38	9,5

a) Medeni Durum ile KİA’nı takip etme arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. (Chi Square: 68,855 ve p: 0,00<0,05).

b) Medeni durum ile siyasi olan her şey “ahlaki değerlere” uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim arasında fark vardır. (Chi Square: 27,77 ve p: 0,023<0,05).

c) Medeni durum ile oy kullanırken partiden ziyade “aday”ın etkisi arasında fark var olduğu tespit edilmiştir. (Chi Square: 44,423 ve p: 0,00<0,05).

d) Medeni durum ile en son belediye Seçimleri arasında fark vardır. (Chi Square: 30,800 ve p: 0,03<0,05).

3.2.3.6. Meslek Faktörü

Yapılan analiz sonrasında veriler “meslek grubuna” göre değerlendirildiğinde ortaya çıkan istatistikî sonuçlar Tablo-20’de verilmiştir:

Tablo-20		meslek														Total	
		işçi		memur		serbest meslek		işsiz		emekli		diğer		hiçbiri			
		S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		
Siyasi olayları ve gelişmeleri takip etme durumu	evet	36	9,00	36	9,00	46	11,50	30	7,50	28	7,00	54	13,50	1	0,25	231	57,75
	hayır	14	3,50	5	1,25	13	3,25	7	1,75	0	0,00	21	5,25	0	0,00	60	15,00
	yeri geldiğince ve kısmen	20	5,00	11	2,75	21	5,25	9	2,25	11	2,75	37	9,25	0	0,00	109	27,25
Takip ediyorsanız, hangi kitle iletişim aracı ile takip ediyorsunuz?	TV	19	4,75	8	2,00	11	2,75	7	1,75	17	4,25	37	9,25	0	0,00	99	24,75
	Radyo	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,50	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	0,50
	Gazete-dergi	2	0,50	2	0,50	5	1,25	1	0,25	1	0,25	0	0,00	0	0,00	11	2,75
	internet-sosyal medya	13	3,25	9	2,25	7	1,75	10	2,50	2	0,50	10	2,50	0	0,00	51	12,75
	hepsi	14	3,50	15	3,75	21	5,25	9	2,25	6	1,50	3	0,75	0	0,00	68	17,00
Kitle iletişim araçları siyasi görüş ve	kesinlikle katılıyorum	9	2,25	8	2,00	7	1,75	5	1,25	8	2,00	22	5,50	1	0,25	60	15,00

tercihlerimi etkiler	katılıyorum	18	4,50	14	3,50	27	6,75	21	5,25	11	2,75	19	4,75	0	0,00	110	27,50
	kararsızım	11	2,75	4	1,00	9	2,25	3	0,75	2	0,50	18	4,50	0	0,00	47	11,75
	katılmıyorum	25	6,25	14	3,50	17	4,25	10	2,50	11	2,75	33	8,25	0	0,00	110	27,50
	kesinlikle katılmıyorum	7	1,75	12	3,00	20	5,00	7	1,75	7	1,75	20	5,00	0	0,00	73	18,25
En sonki milletvekili seçimlerinde hangi partiye oy verdiniz?	Ak Parti	41	10,25	24	6,00	39	9,75	22	5,50	25	6,25	51	12,75	1	0,25	203	50,75
	CHP	5	1,25	6	1,50	10	2,50	6	1,50	0	0,00	8	2,00	0	0,00	35	8,75
	MHP	17	4,25	17	4,25	21	5,25	12	3,00	10	2,50	27	6,75	0	0,00	104	26,00
	HDP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	0,25	0	0,00	1	0,25
	diğer	0	0,00	0	0,00	2	0,50	3	0,75	4	1,00	8	2,00	0	0,00	17	4,25
	vermedim	7	1,75	5	1,25	8	2,00	3	0,75	0	0,00	17	4,25	0	0,00	40	10,00

a) Meslek ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme arasında fark yoktur. (Chi Square: 18,269 ve p: 0,108>0,05). Ancak %90 güve seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir.

b) Meslek ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. (Chi Square: 43,577 ve p: 0,180<0,05).

c) KİA'nın siyasi tercihlerini etkilemesine ilişkin görüşlerin mesleğe göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. (Chi Square; 41,987 ve p=0,072>0,05). Ancak %90 güven düzeyinde mesleklerine göre anlamlı bir fark olduğu söylenebilir.

d) Meslek ile milletvekili Seçimleri arasında fark yoktur. (Chi Square: 38,111 ve p: 0,374>0,05)

4. Değerlendirme ve Sonuç

Demokratik hayatın olmazsa olmaz gerekliliği, bireylerin siyasi karar alma süreçlerine katılabilmesidir. Siyasi katılım olarak tanımlanan bu eylem, demokrasinin en önemli ölçütlerinde birisidir. Siyasi katılma, siyasî olayları takip etmekten başlayıp, olayları değerlendirmeye, bunlarla ilgili tutum takınıp, bu tutumları tartışma, miting ya da toplantılara katılma ve propaganda gibi faaliyetlerle sistem açısından olumlu/olumsuz davranışlara dönüştürmeye kadar giden geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda, Çankırı İl merkezinde bir alan araştırması gerçekleştirilmiş ve bu çalışmada önemli bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmanın temel sorusu ise, seçmenlerin siyasi katılım davranışında bulunurken, sosyoekonomik faktörlerin siyasi tercihleri etkileme derecesini Çankırı İl merkezi örneğinde ortaya koymaktır. Bu amaçla Çankırı İl merkezinde 400 katılımcıya yüz yüze anket uygulanmıştır. Değerlendirme aşamasına gelindiğinde; çalışmaya ilişkin değişkenler arasındaki ilişkiyi daha iyi gözlemlemek ve ilişkinin niteliğini belirlemek için, bazı çapraz tablolardan yararlanılmış ve bu bağlamda önemli görülen oranlar analizlerde kullanılmıştır. Ayrıca, değişkenler arasında kurulan ilişkiler, nitel araştırmalar için uygun görülen “ki-kare” istatistik analizi ile test edilmiştir.

Gerçekleştirilen anket çalışmasının bulguları ve yapılan testlerin sonuçları aşağıda verilmiştir:

400 kişinin katılımıyla gerçekleştirilen araştırmanın bulgularından öne çıkan ilk sonuç; görüşülenlerin yaş, cinsiyet, eğitim, meslek, gelir, medeni durum yönünden fark gözetilmeksizin siyasetle ilgili olduklarıdır. Bu sonuç, vatandaşın kendisiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili olan siyasi olaylara ilgi duyduklarını ortaya koymuştur. Dolayısıyla vatandaşın, siyasi katılım için en önemli şartlardan biri olan “ilgi ve merak” seviyesinin yeterli olduğu anlaşılmıştır. Hatta siyasi aktörler hakkında ve onların durumları ile ilgili olarak değerlendirme yapmaktan kaçınılmadığı da görülmüştür. Alan araştırmasının özünün oluşturan siyasi katılım konusunda, vatandaşın katılıp katılmadığını ölçmek amacıyla yöneltilen sorulara da oldukça olumlu yaklaşıldığı ve katılıma yönünde eğilimli oldukları görülmüştür. Bu eğilim, karar süreçlerine katılımı kolaylaştırıcı bir işleve sahip olarak yorumlanmıştır. Bu çerçevedeki sonuçlar, katılım davranışını etkileyen değişkenlerle ilgili açıklamalara da uymaktadır. Bu uyumda, diğer değişkenler de olmakla birlikte, özellikle yaş ve cinsiyet değişkenlerinin öne çıktığı görülmüştür.

Herhangi bir siyasi partiye üyelik konusunda yöneltilen sorularda ise, vatandaşın önemli bir kısmının bu tür siyasi amaçlı topluluklarla özdeşleşmediği ve üye olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlardan da görülebileceği gibi, her ne kadar katılma imkânları sınırlı olsa da vatandaşın siyasete katılma eğiliminde olduğu anlaşılmıştır. Halk, karar alma süreçlerinde dikkate alınmayı ve karar süreçlerinin dışında bırakılmamayı istemektedir. Ancak hem siyasi sosyalleşmenin hem de siyasi katılmanın en iyi ortamları olan bir siyasi partide üyelik olmaktan ya da görev almaktan kaçındığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda, vatandaşın herhangi bir siyasi toplulukla ve kimlikle özdeşleşmek istememesini en önemli etken olarak görmek mümkündür.

Katılma konusundaki bulguların bütünü dikkate alındığında, görüşülenlerin büyük çoğunluğunun katılım aşamalarından “duyarlılık” aşamasında toplandığı görülmektedir. Bu aşama, görüşülenlerin kendilerine pasif bir rol biçtiklerinin göstergesidir. Bu ise, katılma yollarının tam olarak kullanılmadığı ve dolayısıyla katılımın farklı açılardan oldukça düşük olmasını sonuç vermiştir.

Bu sonuçlarla birlikte, ankete katılanların sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında ulaşılan bazı verileri şöyle sıralamak mümkündür:

Her şeyden önce görüşülenlerin, %38 kadın ve %62 erkektir. Genellikle genç ve orta yaş gruba mensup olan katılımcıların en genci 18-25 yaş aralığında, en yaşlısı ise 56 ve üzeri gruba dâhildir. %57,3’ü evli, %34,5’i bekâr, %3’ü boşanmış ve %5,3’ünün eşi vefat etmiştir. Ağırlıklı olarak lisans ve lise mezunu oldukları görülmüştür. Gelir durumlarına bakıldığında ise; ilk sırada asgari ücretliler yer almıştır. Az da olsa gelir

durumu söylemek istemeyenler olmuştur. Mesleklere göre dağılımlarına bakıldığında ise; birinci sırada ev hanımı, öğrenci gibi diğer meslek grubu ifade edilirken, ikinci sırada serbest meslek ve sonrasında işçi grubu gelmiştir. İşsizler ise %11,5 oranındadır. Bu oran, ilginç şekilde Türkiye ortalamasına yakın çıkmıştır.

Ankete katılanların önemli bir bölümü Kitle İletişim Araçları (KİA)'nın kendileri üzerinde etkisi olmadığını belirtmekle birlikte, buna yakın bir oranda etkili olduğunu belirtenler de söz konusudur. Dolayısıyla KİA'nın siyasi tercihlerini etkileyip etkilememe açısından bir denge olduğunu söylemek mümkündür. Yine görüşülenlerin büyük bir kısmı siyasi gelişmeleri KİA arasından televizyon ile takip ettiklerini belirtilmişlerdir. Bu durum, zaman zaman basında yer alan "Türklerin televizyon izleyen milletlerin başında geldiğine" yönelik haberlerle uyum gösterdiği görülmüştür

Katılımcıların büyük bir kısmı vatandaşlık duygusunun tercihlerinde etkili olduğu belirtmişlerdir. Yine büyük bir oranda dini inanç ve geleneklerin siyasi tutum ve davranışların oluşmasında ve siyasi tercihlerin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çerçevede Türkiye'de siyasî faaliyetlerin bir yandan dini dışlayıcı diğer yandan da onu bir araç haline getirici tarzda yapılma ihtimali, dini doğrudan doğruya mukaddes olan sahadan alıp, mücadele ve çatışmanın odağına taşıyabilme riskini her zaman taşımaktadır. Bu bağlamda görüşülenlerin büyük bir kısmı, siyaset ile ahlaki değerlerin örtüşmesi gerektiğini ve tercihlerinde bunu önemsediklerini ortaya koymuşlardır. Yaklaşık olarak aynı oranda, etkilenme anlamında siyasetçilerin sözlerini güvenilir bulmadıklarını da beyan etmişlerdir. Bu şekilde ahlaki ve siyasi yozlaşmaya karşı duydukları tepkiyi göstermişlerdir. Ancak ciddi oranda kararsızın çıkması ise ilginçtir. Tüm bu sonuçlar birlikte ele alındığında, Türkiye'de siyasetin ve siyasetçinin hala güvenilirlik sorunu ile karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür.

Katılanların yarıda fazlası siyasi partilerin siyasette en etkin yapı olduğunu düşünmektedir. Gerek bu sonuca ve gerekse diğer oranlara bakıldığında, siyasi partiler dışındaki güçlerin de sistem içinde farklı derecelerde ağırlığının olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcıların önemli bir bölümü parti ile lider arasındaki tercihte oldukça yüksek oranda liderin etkisini olduğunu belirtmiştir. Parti ile aday arasındaki tercihte de, önemli oranda partinin değil adayın etkisi olduğu anlaşılmıştır. Ortaya çıkan bu sonuçları, Türk siyasi kültüründe kişi/lider merkezliliğin ne kadar önemli olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Görüşülenler, "Siyasi tercihlerinde partinin yaptığı yanlışlara değil genel politikasına bakarım" ifadesine ilginç şekilde aynı oranda olumlu ve olumsuz cevap vermişlerdir. Bu sonucu, seçmenlerin partiyi önemsemekle birlikte, bunu bir yere kadar hoş gördükleri ve partinin yaptığı yanlışları da dikkate aldıkları yönünde değerlendirmek mümkündür. Bu sonuç, lidere/adaya verilen değerle birlikte düşünüldüğünde oldukça anlamlıdır.

Katılanların yarısından fazlası seçimde AK Parti'ye oy verdiği belirtirken; bu tercihte partinin etkisi adayın etkisine göre fazla gözüktüğü de aralarında çok büyük fark yoktur. Bu sonuç, partiden ziyade lider/adayın etkili olduğu sonucuyla birlikte değerlendirildiğinde oldukça anlamlıdır. Yani seçmenler, bir partiyi desteklerken genel olarak partinin kendisinden ya da programından dolayı değil, Türk siyasi kültürünün temel özellikleriyle de uyumlu olarak liderden ya da onunla özdeş olan adaydan dolayı destekledikleri gözlenmiştir. Milletvekili seçimleriyle ilgili bu sonuç, yerel seçimlere ilişkin değerlendirmeye de uyumludur. Ancak yerelde adayın etkisinin doğal olarak daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Yine katılanlar, cumhurbaşkanlığın seçiminde büyük bir oranda Recep Tayyip Erdoğan'a oy verdiğini beyan etmiştir. Bu tercihte ise yine önceki bulgularla da uyumlu şekilde adayın, daha doğrusu adayla lider aynı olmasından dolayı liderin etkisini görmek mümkündür.

Katılanların büyük çoğunluğu 16 Nisan halk oylamasında "evet" oyu kullanmıştır. Bu tercihte ise yine önceki bulgularla da uyumlu şekilde liderin etkisi söz konusudur. Ancak bu sefer oran milletvekili, belediye ve cumhurbaşkanı seçimlerine göre düşüktür. Burada, partinin etkisini görmek de mümkündür. Zira halk oylamasında, her iki taraftaki (evet ve hayır diyenler) partiler ittifak yaptığından, buradaki "parti" ifadesi içinde partiler vardır. Parti etkilidir oranının nispeten yüksek çıkması da doğaldır. Çünkü bir parti seçmeni, ittifaktan dolayı aday olan farklı bir lidere oy verdiğinden, oy verirken aday/lideri değil partiyi öncelemesi ve lider etkisinin önceki oranlara göre düşük çıkması kanaatimizce beklenebilir bir durumdur.

Öte yandan anket çalışmasının sonucunda, uygulama hipotezlerine ilişkin bir takım bulgulara da ulaşılmıştır. Bunlar arasında özellikle araştırmamızda temel aldığımız bağımsız değişkenlerin, siyasî katılımın farklı bağımlı değişkenleriyle etkileşimleri gözlenmiştir. Bu bağlamda anket sonucunda elde edilen verilerin, yapılan analiz ve testleri sonrasında ortaya çıkan istatistikî sonuçlarda, çoğunlukla p değeri 0.05'in üzerinde ($p > 0,05$) olduğundan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bununla birlikte, aşağıda verildiği gibi, birçok sonuçta farklılıkların olduğu görülmüştür:

1. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde; oy verme haricindeki siyasi katılımın farklı aşamalarında kadınlar erkeklere nazaran daha az katılımcıdır. Kadın seçmenlerin çoğunluğunun genç olduğu ve gelirlerinin erkeklere göre düşük olduğu dikkate alındığında, bunun beklenebilir bir sonuç olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, orta ve üst seviyede siyasetle ilgilenme daha çok erkeklerde görülmektedir. Cinsiyet ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme durumu arasında da bir fark olduğu tespit edilmiştir. Hatta cinsiyet ile KİA'nı takip etme arasında da bir ilişkinin olduğu anlaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle erkeklerin kadınlara göre siyasi olay ve gelişmelerle daha fazla ilgilendiği gözlenmiştir. Bu durum, nispeten kadınların siyasi konulara karşı ilgisizliğinin göstermektedir. Ancak kadınların daha pasif şekilde siyasi olay ve

gelişmeleri, erkeklere göre daha çok TV'den takip ettiği de bir gerçekliktir. Ayrıca cinsiyet ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etmede kişiliğin etkisi arasında da bir ilişkinin olduğu ifade edilmiştir.

Cinsiyet ile oy kullanırken partiden ziyade “aday”ın etkisi arasında bir ilişki olduğu görülmüştür. Yine cinsiyet ile oy kullanırken genel ve yerel seçim ayrımı gözetmek arasında bir fark vardır. Yani erkekler kadınlara göre aday konusunda daha hassas davrandığı ve oy kullanırken genel seçim yerel seçim farkını daha fazla gözettiği gözlenmiştir. Aslında bunların bir devamı niteliğinde cinsiyet ile 16 Nisan Halk oylaması arasında da bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

2. Siyasi ilgi, etkinlik ve vatandaşlık duygusu gibi değişkenlerle yaş grupları arasındaki ilişkiye baktığımızda istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaş ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Yaş değişkeninin, başta oy verme davranışı olmak üzere her türlü siyasi katılım üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Yine yaş ile “siyasi olan her şey ahlaki değerlere uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim” arasında düşük de olsa bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yaş ile “siyasi partinin yaptığı yanlıslara itibar etmem, genel politikasına bakarım” arasında bir ilişki olmadığı görülmekle birlikte, %90 güven seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir.

Yaş ile en son Cumhurbaşkanı seçimi arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca yaş ile en son milletvekili seçimleri arasında bir ilişki bulunmamakla birlikte, %90 güven seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir. Yine yaş ile 16 Nisan Halkoylaması arasında düşük de olsa bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

3. Eğitim ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme arasında bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Bunu destekler nitelikte, Eğitim ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesi yüksek olanların daha fazla KİA'nı takip ettikleri gözlenmiştir. Yine siyasi ilgi ve vatandaşlık duygusu gibi değişkenlerle eğitim seviyesi arasındaki ilişkiye baktığımızda istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olduğunu görmekteyiz. Siyasetçilerin söz ve söylemlerini güvenilir bulma durumu ile eğitim seviyesi arasında bir fark vardır. Eğitim ile “siyasi partinin yaptığı yanlıslara itibar etmem, genel politikasına bakarım” arasında da fark söz konusudur.

Eğitim ile en son Cumhurbaşkanı seçimleri arasında bir fark bulunmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin Recep Tayyip Erdoğan'a oy verdiği gözlenmiştir. Eğitim ile en son milletvekili seçimi arasında da fark olduğu ve eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin AK Parti'ye oy verdiği tespit edilmiştir. Eğitim ile en son belediye seçimi arasında fark vardır. Eğitim seviyesi yükseldikçe, yerel seçimlerde kişilerin hem adayı önemseydiği hem de AK Parti'nin kendisinden dolayı oy verdiğini ifade edilmiştir. Eğitim ile 16 Nisan Halkoylaması arasında bir ilişki olduğu ve eğitim seviyesi yükseldikçe kişilerin “Evet” oyu verdiği gözlenmiştir. Eğitim seviyesi yükseldikçe bireylerin parti seçiminde öncelikli olarak parti programına ve adaya göre hareket ettikleri ve daha bilinçli bir tercih yaptıkları belirlenmiştir.

4. Gelir ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme arasında bir ilişki görülmüştür. Bireylerin gelirleri arttıkça siyasete duydukları ilgi artarken, gelir azaldıkça bireylerin ilgi duydukları konularda ekonomi daha ön plana çıkmaktadır. Vatandaşlık duygusu gibi değişkenlerle gelir grupları ile arasındaki ilişkiye baktığımızda, ilginç şekilde istatistikî olarak anlamlı bir farklılığın olduğu ortaya çıkmıştır. Gelir seviyesi arttıkça tercihlerin vatandaşlık duygusuyla şekillenmesi oranının azaldığı görülmüştür. Gelir ile en son Cumhurbaşkanlığı seçimindeki tercihler arasında da bir fark olduğu anlaşılmıştır. Yine gelir seviyesi yükseldikçe kişilerin şahsından dolayı Recep Tayyip Erdoğan'a oy verdiği gözlenmiştir. Düşük ve orta gelire sahip olan seçmenlerin siyasi katılmaya daha çok yöneldikleri görülmüştür. Ancak düşük gelir grubunda, siyasi parti üyeliği düşük oranda iken, gelir düzeyi arttıkça siyasi partilere üyelik artmakta ve bu oran en yüksek gelir grubunda en üst düzeye ulaşmaktadır.

5. Medeni Durum ile KİA'nı takip etme arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Medeni durum ile "siyasi olan her şey ahlaki değerlere uygun olması gerekir, tercihlerde bunu önemserim" arasında istatistikî anlamda bir fark görülmüştür. Yine diğer seçimlerde değil, sadece en son belediye seçimleriyle medeni durum arasında fark olduğu tespit edilmiştir. Evliler, siyasi eylem ve kararların ahlaki değerlere uygun olması konusunda bekârlara oranla yüksek bir kabul seviyesine sahiptirler. Bu durum, aile ve çocuk sahibi olmanın bireylerin siyasi tercihlerinde muhafazakâr davranış sergilemeleri yönünde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

6. Meslek ile siyasi olay ve gelişmeleri takip etme arasında da bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır. Ancak %90 güven seviyesinde bir fark olduğu gözlenmiştir. KİA'nın siyasi tercihlerini etkilemesine ilişkin görüşlerin de mesleğe göre anlamlı bir fark göstermediği görülmüştür. Ancak yine %90 güven seviyesinde mesleklere göre anlamlı bir fark olduğunu söylemek mümkündür. İlginç şekilde siyasetçilerin söz ve söylemlerini güvenilir görme durumu ile meslek grupları arasında bir farkın olduğunu da söyleyebiliriz.

Sonuç olarak; siyasal katılma demokrasinin vazgeçilmez bir boyutunu oluşturmaktadır. Toplumunu oluşturan bireyler demografik, sosyal, kültürel, ekonomik ve eğitim seviyeleri açısından birbirlerinden farklıdırlar. Bu farklılıklara bağlı olarak var olan değişkenler de, bireylerin siyasi katılmayla ilgili tercihler üzerinde etkilidir. Doğal olarak bireyler sahip oldukları imkân, nitelik ve siyasi kaynaklar çerçevesinde siyasi katılmayı ve tercihlerini gerçekleştirirler. Bu süreçte, bir kısmı sadece seçimlerde oy kullanmakla yetinirken, bir kısmı ise seçim kampanyalarına katılarak ve hatta adaylığını açıklayarak siyasi katılmayı gerçekleştirebilirler. Ya da tamamen siyasete ilgisiz kalabilir; dahası bir kısmı da sisteme aykırı davranışlar sergileyebilirler. Tüm bu ihtimallerle birlikte kesin olan bir şey var ki; bireyin sahip olduğu sosyoekonomik faktörler siyasi katılmada ve siyasi tercihlerin şekillenmesinde farklı derecelerde de olsa etkiye sahiptirler.

Kaynakça

- AK, H. Ş. (2016), “Osmanlı ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kadın Hareketleri”, G.Ü.S.B.E. Dergisi, C.7, S.18.
- ALKAN, T. (1993), Siyasal Ahlak ve Ahlaksızlık, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ARSLAN, A. (2004), “Medya-Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, İnsanbilimleri.Com/Makaleler/Siyaset_Bilimi/Medya_Politika_Iliskisi.Htm, 20 Ağustos.
- BAYKAL, D. (1970). Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi, Ankara: AÜSBF Yayını.
- ÇAM, E. (2002), Siyaset Bilimine Giriş, İstanbul: Der Yayınları.
- DAVER, B. (1993), Siyaset Bilimine Giriş, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- DURAN, H. (2005), “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı - Kütahya Örneği”, DPÜ Sosyal Bilimler Dergisi, (13).
- DURŞUN, D. (2012), Siyaset Bilimi, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- EJUPI V./SILIJANOVSKA, L. & ISENI, A. (2014), “The Mass Media and Persuasion”, European Scientific Journal, 10, 636-646.
- ERGÜDER, Ü./ESMER, Y. ve KALAYCIOĞLU, E.(1991), Türk Toplumunun Değerleri, İstanbul: TÜSİAD Yay.
- EROĞUL, C. (1999). Devlet Yönetimine Katılma Hakkı, Ankara: İmge Kitabevi.
- ALMOBD, G. / VERBA, S. (1989), The Civic Culture- Political Attitudes and Democracy in Five Nations, USA: Sage Publications.
- GELMA, A./KİNG, G., (1993), “Why Are American Presidential Election Campaign Polls So Variable When Votes Are So Predictable?”, British Journal of Political Science, 23, 409-451.
- HUNTINGTON, S. p. (1968), Political Order in Changing Societies, New Haren and London: Yale Universty Press.
- HUNTINGTON, S. P. / NELSON, J. M. (1976), No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries, Cambridge, Massachusetts and London: Harvard University Press.
- HUNTINGTON, S. P. / DOMINGUEZ, J. I. (1975), Siyasal Gelişme, (Çev. Özbudun, Ergun), Ankara.
- KALAYCIOĞLU, E. (1993), Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme, İstanbul: İ.Ü. SBF Yayını.

- KAPANİ, M. (2014), Politika Bilimine Giriş, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- KELEŞ, R. (1993), Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992), İstanbul: IULA-EMME (Yerel Yönetim Dünyası) Yayını.
- LIPSET, S. M., (1986), Siyasî İnsan, (Çev. Tuncay, Mete), Ankara: Teori Yayınları.
- NIE, N. H./ VERBA, S. (1989), “Siyasî Katılma” (Çev. Turan, İlter), Siyasî Katılma Kamuoyu ve Oy Verme Davranışı, (Eds. Nie, Norman H./ Verba, Sidney & Converse, Philip E.(Çev. TURAN, İ./ KARAMUSTAFAOĞLU, T.), Siyasî İlimler Türk Derneği Yayınları, Ankara.
- ÖZBUDUN, E.(1975), Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma, Ankara: AÜHF Yay.
- ÖZDEMİR, G. (2014), Hemşehri Derneklerinin Baskı Grubu Niteliği (Ankara ve İstanbul Dernekleri Örneği), Ankara: Nobel Yayınevi.
-(2017a), “Demokratikleşme Kavramı Bağlamında Arap Demokratikleşmesine İlişkin Bir Değerlendirme”, TESAM Akademi, Ocak, 4 (1). 9 – 54.
-(2017b), “16 Nisan 2017 Halk Oylaması ve Halk Oylaması Sürecinin Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği”, ÇAKÜ İİBF Dergisi, C., S. 2, 247-280
- ÖZER, İ. (1988), “Toplumsallaşma Sürecinin Siyasî Boyutu, Siyasî Katılma ve Kentleşme”, H.Ü. İİBF Dergisi, C. 6, S.1-2.
- TEKELİ, Ş. / KORAY, M. (1991), Devlet-Kadın-Siyaset, TÜSES Yayınları.
- SZAJKOWSKI, B., (2011), “Social Media Tools and the Arab Revolts”, Alternative Politics, 3, 3, 420-432.
- TURAN, İ. (1986), Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul: Der Yayınları.
- Türk Gençliği ve Katılım Katıl ve Geleceğini Yarat, (2001), İstanbul: ARI Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayınları
- ULUÇ, A. V. (2007), Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal ve Siyasal Yapısı; Mardin Örneğinde Siyasal Katılım, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İ:Ü.S.B.E., İstanbul.
- VAVRECK, L. (2009), The Message Matters: The Economy and Presidential Campaigns, Princeton: Princeton University Press.
- WEINER, M. (1971). “Political Participation: Crisis of the Political Process”, Crises and Sequences in Political Development, (Ed. Binder, Leonard / Verba, Sidney / Coleman, James S. v.d.), New Jersey: Princeton University Press.